

דוגמא
מתוך הספר
החדש
ובסופו מופנה ל-900
ערכים בחסידות

דברי אמת

שיעורים בחסידות
שנמסרו ע"י הגה"ח
דבי אברהם מרדכי אלתר שליט"א

בספה"ק פרי הארץ

מאת הרה"ק
דבי מנחם מנדל מוויטעפסק זי"ע

פרשת מקץ

שגיאות מי יבין
להארות והערות ולכל ענייני הספר
וכן לספרים קודמים ולקבלת הגיליונות השבועיים
ניתן לפנות אל כתובת המערכת: tam522511@gmail.com

©

כל הזכויות שמורות למכון 'תורת א"ם'

עימוד, עיצוב והדפסה:

"ואנוהו"

05331.05646

מפתחות:

0548488550

המערכת הטלפונית 'דברי אמת ואמונה'

בקו זה ניתן להאזין לשיעורים שנדפסו בספר זה
ולכלל שיעורי הרב שליט"א בספרי תומר דבורה, תורת המגיד, אור המאיר, שער היחוד
והאמונה, דעת תבונות, דרך ה', שפת אמת ושיעורים למועדים ובנושאים שונים:

אירופה
44-3303-9004-84

ארה"ב
518-329-9186

ארץ ישראל
***5265**
[02-5011430]

שלוחה 3

תוכן העניינים

פרשת מקץ - חנוכה

החיבור לחכמה העליונה על ידי האמונה בה' שלמעלה מהשגה

פרק א - דרגות הבטחון של האדם..... ג

הדרגות של בטחון האדם על זולתו ♦ הדרגות של בטחון האדם בה' יתברך ♦ המדרגה הגבוהה ביותר בבטחון האדם באלוקיו

פרק ב - ההכרה בהשי"ת גם בשפל המצב..... ד

גם במצב המר ביותר מאמין שהבורא יתברך עושה הכל

פרק ג - האדם אינו יכול להשיג את טובת השי"ת..... ה

מחמת קוצר המשיג ועומק המושג אינו מבין איך כל דבר הוא לטובתו ♦ אין אנו יכולים להשיג הנהגת השי"ת בעולם

פרק ד - האמונה בהשגחה פרטית..... ו

כפי יגיעתו והזדככותו, כך מתחזקת אמונתו בהשגחה פרטית

פרק ה - יסוד עולה עד הדעת ומשם לחכמה..... ז

מידת המלכות היא השער והפתח לעבודת ה' ♦ מידת היסוד עולה עד ספירת החכמה ♦ מדת היסוד מקשרת את הספירות התחתונות ומביאה למקור הבריאה שהיא החכמה ♦ על ידי האמונה שכל מאורעותיו הוא מסיבה עליונה שלמעלה מהשגתו, הוא מתקשר עם מידת החכמה ♦ כשמתקשר במידת החכמה שהוא מקור הברכות, נעשה משפיע לכל המידות

פרק ו - בחנוכה מאירה החכמה העליונה..... ט

על ידי עיסוקו בשכל התורה, זוכה להשיג חכמת התורה הנעלמה ♦ קליפת יון מפרידה את חכמת הטבע מהחכמה הנעלמה

פרק ז - כפי האמונה כן ממשיך עליו ההשגחה..... ט

כפי בטחון האדם בה' יתברך, כך הוא מובטח ממנו ♦ ככל שמאמין יותר בהשגחה פרטית, היא מתגלית אצלו יותר ♦ התגלות ההשגחה פרטית אצל יוסף הצדיק

פרק ח - הבטחון וההשתדלות..... יא

ההתחבטות בין הבטחון להשתדלות הראויה ♦ חובת ההשתדלות תלויה עד כמה ההשגחה אצלו בגלוי ♦ כשאמונתו בהשגחה פרטית ברורה, שוב אין גילוי ההשגחה אצלו מונע בחירתו ♦ היציאה מן השורה וממנהגו של עולם וודאי אינו השתדלות הראויה ♦ כשהתוצאה היא אחרת ממה שחשב, אין לו לשנות אופן ההשתדלות ♦ יהודים בני עליה חיים עם הפרדה מוחלטת בין הפרנסה להשתדלות

פרק ט - ענין התפילה הוא ההתקשרות בהשי"ת..... יג

כוונת 'עומד לפני המלך' זהו גדר מצוות תפילה ♦ החכמה עליונה הוא למעלה מהשגת האדם ♦ כשמבין הנהגת הבורא קשה יותר לידבק בנקודת האמונה שמעל הטבע וההשגה

פרק י - עומק מהות הזיכרון..... טו

הזמן הוא הגורם העיקרי של השכחה ♦ הזיכרון נובע מחיבור בין הזוכר לדבר הנזכר ♦ ככל שפרוש יותר מגשמיית, כך זכרונו בתורה גדולה וצלולה יותר

פרק יא - ביאור השתדלות יוסף הצדיק בדרך הטבע..... טז

הטבע הוא המליץ בין דבר ה' לבריאה ♦ יוסף הצדיק רצה לקשר הטבע לקב"ה ♦ נס אינו יכול להיעשות בשיתוף הטבע

פרק יב - קבלת היסורים באהבה..... יז

האמונה והבטחון כאשר היא למעלה מן הטבע ♦ על ידי האמונה התעלה יוסף לבחינת חכמה ♦ לקבל את הנהגת הקב"ה עליו בשלימות

פרק יג - פך השמן הטהור..... יט

בזמן מלכות יון נטמאו כל השכליות ♦ את האמונה בהשגחה פרטית שהוא למעלה מהשכל, אין היוונים יכולים לטמא

פרק יד - השתלשלות הסיבות כלולים בחכמה העליונה..... כ

השתלשלות הבריאה כלולה בחכמה העליונה ♦ שיטת בית שמאי להדליק ביום ראשון שמונה, כי בחכמה כבר כלול הכל ♦ בית הלל סוברים כי הגילוי הולך בהדרגה ♦ אמונה חזקה בהשגחה פרטית מסייעת להתגבר על שאר ניסיונות ♦ אות א' מורכבת משלוש אותיות ♦ על ידי מעשה המצוות מדליקים 'נר עליון'

פרשת מקץ-חנוכה

החיבור לחכמה העליונה על ידי האמונה בה' שלמעלה מהשגה

פרק א

דרגות הבטחון של האדם

במחוננו מאביו וישים במחוננו בכחו ותחבולותיו [כל ארבעת הדרגות הראשונות אין להם שייכות עם בטחון בה', אלא באמו ואביו ובעצמו, ומן הדרגה החמישית מתחילה עבודת הבטחון בה'].

הדרגות של בטחון האדם בה' יתברך

החמישי, הוא שיבטח בהקב"ה כאשר יגדל יותר ויתחזק שכלו, ומתוך שיראה שאין כחו ותחבולותיו כלום, ויראה חסרון הבריות ופחיתותם, וצרכם הגדול לחסדיו יתעלה, אז יסיר במחוננו אשר היה לו בכחו וישים במחוננו בהקב"ה, בענינים שאין בידו כח ותחבולה להפיק אותם וכו', וכל הענינים האלו וכיוצא בהן שאין לו כח ותחבולה להמלט ישים במחוננו בהקב"ה וכו'. הששי, הוא שיבטח בהקב"ה אפילו בדברים שיש לו בהן כח וקצת תחבולה, כגון מי שאפשר לו להתפרנס בסבת מלאכה כבדה שהיא מינעת הכשר, ומחזיר במחוננו להקב"ה שיפרנסהו בענין שיחיה נקל יותר. השביעי, הוא שיבטח בהקב"ה בכל הסבות כולם, בין שתהיה הסבה קשה או קלה [עד כאן שלש מדרגות בענין הבטחון בה', והשינויים ביניהם הוא עד כמה תולה האדם את הסיבות בהקב"ה, אם רק הסיבות הקלות או אפילו הקשות יותר או כל הסיבות כולן].

המדרגה הגבוהה ביותר בבטחון האדם באלוקיו השמיני, הוא שיבטח בהקב"ה בכל לבו, ולא יתלה מחשבתו לסבה מן הסבות, [סיבה היינו

'אמר רב חמא בר מניומא אמר רב, נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה, כסוכה וכמבוי' (שם כג). הענין הוא על סדר הבנת הפסוק (מ"א, ב) "ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם" וכו'.

הדרגות של בטחון האדם על זולתו

בחובת הלבבות (שער הנסחן פ"ו) מונה שמונה שלבים בהרגשת הבטחון של האדם, יש מהם דרגות של בטחון שאיננו נכון וראוי כלל, ויש מהם כאלו שהם בגדר התחלה של הבטחון הנכון בהקב"ה. וכולם הם דרגות שהאדם עובר בהם, עד שהוא זוכה לבוא אל תכלית השלימות בעבודת הבטחון.

הדברים מובאים בפירוש רבינו בחיי על התורה בהקדמתו לפרשתינו. וז"ל: 'וידוע כי במחוננו של אדם מתחלק על שמונה חלקים: האחד הוא בתחילת תולדתו, בוטח על שדי אמו מפני שהחלב מונו וחיותו וכו', והשני הוא שבוטח אחר כך על אמו להאכילו מה שיערב לו ולהטעימו המתוק לחבו וכו', השלישי, הוא שבוטח על אביו, כי אחר שיגדל ותפקחנה עיניו שכלו מעט, יראה כי הוא ואמו תלויים על אביו, ואביו הוא עיקר ואז יתלה במחוננו באביו. [הוא מבין כי כדי שאמו תוכל להכין לו מאכלים ערכים, צריכה היא את פרנסתה מאביו], הרביעי, הוא שיבטח על כחו, כאשר יגדל יותר וילמד אי זו מלאכה שתהיה כאשר יוכל להתפרנס, אז יסיר

הרב הגדול החסיד ר' בחיי בן פקודה ז"ל בספר חובת הלבבות שחבר, עכ"ל.

לְהִלָּךְ יבאר רבינו את המדרגה השמינית, על דרך העבודה לפי דרך החסידות. ונבוא מכך להכרה חדשה במושג אמונה, כי לפעמים מתייחסים אנו לאמונה בה' כמו איזה מין שכנוע שכלי ו'לוגי', כי מאחר שה' ברא את הכל, ממילא פשוט שהוא עושה תמיד את הכל, וכל מיני חשבונות כאלו ואחרים וכו'. אשר דבר זה יכול להבין בשלימות כל מי שביכולתו להשתמש בשכל בלי לערב את רגשותיו^(א), להכיר בכך שה' ברא את העולם כולו, והוא נותן לכולם תמיד את כל הכוחות, ואנו גם קבלנו יסוד זה מאבותינו. אבל להלן יתבאר כי ענין האמונה הוא ענין של עבודה להקב"ה, ואין זה סתם איזה חשבון וענין של שכל.

דבר הגורם, והדרגה השמינית היא שאין חושבים בכלל על הסיבות, כי אין שום דבר המביא וגורם לדברים אחרים, אלא הכל הוא אך ורק מאת הבורא ית' בעצמו, ומבאר להלן איך הוא באופן עמוק ונעלה במיוחד, רק שירצה במה שהוא רצון הקדוש ברוך הוא. כלומר במה שהוא בריא או חולה עשיר או עני חפשי או אסור בבית האסורים, ובין שרצון הקדוש ברוך הוא שיהיה לו אחד מן המאורעות והיסורין ההם והוא חפץ לרכאו בהם, יש לו לחפץ בזה ואין לו לבקש סבה, כי אם הוא משתדל ומבקש סבה שינצל מן המאורע ההוא שהוא בן, משים חלק אחד מלבו כבטחון אותה סבה ואיננו כוונת כחקב"ה בטחון שלם בכל לבו, ומי שהוא שלם במדת הבטחון יש עליו לבטחון כחקב"ה בכל לבו, שהוא יתעלה בעל הסבות כולן יזמין אליו הסבות כפי מה שיצטרך. בן כתב

פרק ב

ההכרה בהשי"ת גם בשפל המצב

"למשיסה יעקב" רחמנא לצלן, הרי גם את מצב זה עשה ה'.

הרב הגה"צ ר' מיכאל בער ווייסמאנדל זצ"ל עשה פעולות רבות להציל יהודים בעת המלחמה הנוראה, וכמעט שלא הצליח. ולאחר המלחמה היה מאד כאוב מכך שלא הצליח, למרות שניסה רבות. והסתובב אצל הרבה מגדולי ישראל, לבכות ולהתאונן על כך. ומסופר בשמו, שאמר כי הרבי מליובאוויטש כ"ק אדמו"ר מהרי"צ זי"ע הוא זה שעזר לו לבסוף להירגע. כי בא ושפך לפניו את כל אשר על לבו במשך שלש שעות, וכאשר סיים שאל אותו הרבי מהרי"צ: 'און ווער האט דאס אלעס גימאכט?', דהיינו אשר את כל זה - כולל מה שלא הצליח להציל - מי עשה? ותיבות אלו שיצאו בדברים היוצאים מן הלב, הכניסו בו את השלמה והאמונה כי

והענין הוא, מדריגה השמינית מן הבטחון המבואר בספר חובת הלבבות (שער העטמון), הוא, כי זה כל האדם, [גם כ] שהוא במדריגה היותר שפלה ותחתונה, יבטח בשם ה' "הצור תמים פעלו" (דברים לג, ד), כי הוא הפועל הכל, צופה ומביט עד סוף תכלית הכל, כמאמר (ישעיה מו, כד) "מי נתן למשיסה יעקב וכו' הלא ה' זו".

גם במצב המר ביותר מאמין שהבורא יתברך עושה הכל

גם כאשר האדם נמצא במצב שיש לו צרות וייסורים גדולים, וכל הנכלל במדריגה היותר שפלה ותחתונה ח"ו, הרי הוא מכיר בכך שהקב"ה אשר הוא "הצור תמים פעלו" הוא עשה זאת, כי הוא עושה את הכל. וגם המצב הגרוע ביותר בגלות, כאשר

א. כי הרבה פעמים יש הפרעה למחשבת האמונה מכח ההרגש הטבעי של האדם שהוא העושה והפועל והיוצר ובו תלוי כל גורלו ומסור בידו, אבל מי שמגביר את השכל על הרגש, יכול לבא בקל לחשבונות של אמונה כמבואר.

זה משלים הוא עם רצון ה' גם במצב המר ביותר. זו היא ההכרה של שלימות האמונה, המדרגה השמינית והגבוהה ביותר המבוארת בחוכת הלבבות.

את הכל עשה השי"ת בעצמו. וזהו "מי נתן למשיסה יעקב וגו' הלא ה' זו", אשר גם בתכלית השפלות חוזר האדם אל ההכרה כי הכל הוא מאת ה', ועל ידי

פרק ג האדם אינו יכול להשיג את טובת השי"ת

ויתרה על כל החכמות ושורש כולם היא חכמת הקב"ה בעצמו, והיא ודאי נמצאת מעבר לכוח חכמתנו. כי נקודת החכמה עצמה אין בה שום השגה ותפיסה, לשום נברא ושום שכל. כשם שאין להקב"ה בעצמו שום מושגים של גוף בכלל, כמו כן גם בחי' חכמתו ית' בלתי נתפסת ונעלמת ונמצאת מעבר לכל השגה.

אין אנו יכולים להשיג הנהגת השי"ת בעולם ועל פי החכמה העליונה שאינה נתפסת בהשגתנו באה כל הנהגת הבריאה וכל מאורעותיה, ובחשבונות השכל העליון מוכן היטב איך כל מה שקורה בעולם הוא רק לטובה, אלא אנו איננו יכולים להשיג זאת כמבואר. והדוגמא לכך היא, כמו ילד קטן שרוצה לאכול איזה ממתק או חטיף (פנצ'ק), ולוקחים זאת מידיו כדי לפתוח עבורו את האריזה, והרי הוא מתחיל מיד לבכות על כך שלקחו ממנו את הדבר. וגם לאחר מכן כאשר כבר מחזירים לו את החבילה פתוחה וקלה להוציא ממנה, אין הוא קולט ולא מבין לקשר בין הלקיחה לפתיחה, כי שכלו קטן מדי לקשר בין שני פעולות אלו. ומבחינתו היה שלב אחד שבו הגיע המבוגר ולקח ממנו את הדבר וציער אותו, ואחר כך היתה פעולה אחרת שאינה קשורה לפעולה הקודמת, שזה המבוגר בעצמו בא ודאג לו ונתן לו את הדבר. וכך גם אצל ילד גדול יותר, אפילו שהוא כבר יכול להבין את השייכות בין שני פעולות אלו, ושוב אינו מסתכל כלל על לקיחת הדבר מידו כמו על דבר קשה ומצער. אבל גם הוא עדיין אינו מצליח להכיל את המציאות אשר לקיחת תרופה מרה או עשיית טיפול רפואי מכאיב, היא הפעולה הנכונה שתרגיע את כאביו, כי שכלו קטן עדיין בשביל לקשר ביניהם.

ומוסיף רבינו עוד תוספת נקודת הכרה של המאמין האמיתי, אשר בנוסף לכך שהוא בוטח ויודע שהכל מאת ה', יודע הוא דבר נוסף, שהקב"ה הוא:

הפועל אמת ואמונה בו יתברך, כי הוא הטוב הננו, כי "מאתו לא תצא הרעות" (ע"פ איכה ג, לח).

היינו מדרגת הבטחון בכך, אשר מלבד עצם ההכרה והאמונה השלימה בזה שכל מה שקורה הוא מאת ה' לבדו, הרי הוא מכיר בנוסף לזה גם שאפילו במדרגה היותר שפלה ותחתונה יש בזה טוב נעלם, כי הקב"ה עושה רק טוב.

ואף כי אין שום שכל מחייב ומשיג שום טובה מסיבה זו, הוא מחמת העדר השגת חכמתו יתברך, כי "החכמה מאין תמצא" (איוב כח, יג), שאינו מושג לשום גוף ואינו גוף, ונעלמה מעין כל חי".

מחמת קוצר המשיג ועומק המושג אינו מבין איך כל דבר הוא לטובתו

גם כאשר אין שום הגיון שכלי שיכול לקלוט מה יכול להיות טוב מכזה דבר, דבר הגרוע מכל הבחינות, ואף דבר המביא נזק רוחני וגשמי גם יחד, שאין רואים שום תולדה טובה שתצא מכך לאחר מכן, ואם כן אין אפשרות להכיל מה תכלית דבר זה ומה טוב בו. אבל כל זה הוא רק מחמת 'קוצר המשיג ועומק המושג', כי אנו איננו מסוגלים להכיל את חכמתו ית', מחמת קוצר יכולת השגתנו ועומק חכמתו ית' הבלתי מושגת לשום נברא.

כי יש חכמה שאנו משיגים ויכולים להבין, אולם יש חכמה נעלית שאינה מושגת ונתפסת לאדם,

הערך של חוש המישוש והעשיה הגשמית הנתפסת בידים כלפי כח המחשבה והשכל, וזה הוא משל אל הערך שבין שכלנו לגבי שכלו של הקב"ה. ולכן ודאי כי כל הקשיים שישנם בעולם, יש בהם טוב גנוז הנעלם מאתנו ולמעלה משכלנו. והבוטח בה' בשלימות מאמין בכך, ויודע שגם המדרגה השפלה והתחתונה ביותר גם היא לטובה, כי מאתו ית' לא תצאנה הרעות.

ובכך צריכים להבין גם אנו המבוגרים, וגם האנשים הגדולים ביותר ששייך להיות בבריאה, שאין לנו את השכל הנכון להבין את הנהגת השי"ת בעולם. ולמעלה מכל מדרגות שכל הנבראים, יש תמיד את השכל העליון היותר גדול מאתנו בלי שיעור וערך, שאינו נערך בכלל בערכים של חכמתנו. וכמבואר בספה"ק תניא (שער היסוד והאמונה פ"ט) כי הערך של שכלנו לעומת השכל העליון, הוא כמו

פרק ד האמונה בהשגחה פרטית

ככתוב במדרש (שמו"ר ט, יב) 'המצרי וישראל בבית אחד והנינית מלאה מים, ומצרי חלך למלאות הקיתון מתוכה מוציאה מליאה דם, וישראל שותה מים מתוך חגיגתו. והמצרי אומר לו תן לי בידך מעט מים ונותן לו ונעשו דם. ואומר לו נשתה אני ואתה מן קערה אחת, וישראל שותה מים והמצרי דם, ובשחיה לוקח מישראל בדמים היה שותה מים', ולמה אין מודגש ומזכר בתורה שבכתב ענין השגחה פרטית, רק במכת ברד.

אלא הביאור הפשוט בזה הוא, כי לא תמיד הוא ביכולת האדם להכיל את ענין 'השגחה פרטית',

כי צריכים הכנה והכשרה בשביל השגה זאת. אדם צריך לעבוד ולהתייגע להיות רוחני יותר, ועל ידי זה יוכל להיקלט ולהיתפס אצלו ענין ההשגחה הפרטית. ובשעת מכת דם היה העולם עדיין מגושם מדי בשביל להכיל את השגחתו הפרטית של ה', את ה'פלאי פלאות' שבכך. ורק אחר כמה וכמה מכות, בזמן מכת ברד, התחיל לחדור לתוך העולם 'פלאי פלאות' של השגחתו הפרטית של ה'. וכך ככל שהאדם מתקדם בעבודתו הרוחנית, נספג יותר בקרבו ענין השגחה פרטית, והוא בעצמו נהיה שייך יותר לכך (א).

גם צריך להאמין בהשגחה פרטיות מאתו יתברך על כל מה שבעולם קמן וגדול, ואין שום דבר בלתי.

במו שאמרו שצדיקים כי קש בודד הנופל מעגלה מלאה, גם זה הוא בהשגחה פרטית, שדייקא קש זה יפול ולא קש אחר. וגם זה הוא דבר שקשה להבין בשכלנו, מה העניין של הקב"ה דוקא שקש זה יפול ולא קש אחר (ב). אבל כל זה נכלל באמונה בהשגחה פרטית, שהכל מאתו יתברך.

כפי יגיעתו והזדככותו, כך מתחזקת אמונתו בהשגחה פרטית

במכת ברד כתוב (שמות ט טז-ג) 'הפשתה והשעורה נוכתה וגו' והחטה והכוסמת לא נכו כי אפילות הנה', ופירש רש"י 'כי אפילות - פלאי פלאות נעשו להם שלא לקר', שלא הייתה סיבה לכך ש'הפשתה והשעורה נוכתה והחטה והכוסמת לא נוכו'. וצריך להבין, למה התורה מדגישה את השגחה הפרטית של פלאי פלאות דייקא במכת ברד, הרי במכת דם מצאנו לכאורה פלאי פלאות נפלאים עוד יותר,

ב. וזה הוא מפני ששכלנו אינו רואה ומבחין כל חילוק והבדל בין כל קש וקש, ולכן אין שייך כלל להשיג איזו השגחה יכולה להיות על קש פרטי אחד בין כל חתיכות הקש.

ג. ולכן ידוע מצדיקים עה"פ "ידוע ה' דרך צדיקים" (תהלים א, ו), אשר הצדיקים זוכים להשגחה פרטית גלויה יותר, והטעם הוא כי הם בעצמם מכירים יותר בהשגחת השי"ת, ולכן מתגלית ההשגחה עליהם בגילוי יותר.

פרק ה

יסוד עולה עד הדעת ומשם לחכמה

כתבו (ע' תורת המגיד נח, אור המאיר ושנ ד"ה ויכירה, ועוד) 'שהיסוד יש לו סגולה דסליק לעילא מכולא'. עכ"ל. וטעם הדבר, כי מאחר שהוא בחינת ההתקשרות, הרי הוא מקשר בין כל החלקים והספירות. ולכן אף על פי שמדת היסוד נמצאת כמעט בסוף הספירות, עולה היא מעלה מעלה עד למוחין העליונים, חכמה בינה ודעת. וכן אנו מוצאים גם אצל יוסף הצדיק, שיש לו מעלה על כל אחיו, ולכן "תסובינה אלומותיכם ותשתחוין לאלומתי" (נרמשים טז).

וענין זה שהיסוד עולה עד החכמה, הוא יסוד מוסד בכל ספרי הקודש, וכן כתב במגיד מישירים (פר') שהכתר משפיע ביסוד על ידי חכמה. וזהו ענין מה שכתוב בספה"ק נועם אלימלך (פר' נלק ד"ה כי לא נמש) וז"ל: 'הצדיק השלום במדרגתו, על ידי הרהורי תשובה ומעשיו הקדושים הולך ממדרגה למדרגה, עד הגיע למדרגת עלמא דאתבסאי וכו', יו"ד הוא חכמה "והחכמה מאין תמצא" (איוב כח, יג) הוא עלמא דאתבסאי, והצדיק הולך במעשיו הקדושים עד המצאו מדרגה הזאת, ומשם הוא ממשיך השפעות לישראל', עכ"ל.

מדת היסוד מקשרת את הספירות התחתונות ומביאה למקור הבריאה שהיא החכמה

וזהו שמבואר בספרי קודש כי מדת היסוד מביאה לספירת הדעת, היינו מפני שענין היסוד בעצמו הוא החיבור וההתקשרות בספירות התחתונות, והוא מביא לאחר מכן לפנימיות ושושן עניינו בבחי' הדעת, שהוא המחבר ומקשר את הספירות העליונות, אבל כלל הכל הוא שהיסוד הוא בחי' התקשרות כל הספירות. ומה שכתוב כאן כי מדת היסוד מביאה לספירת החכמה, היינו מפני שספירת החכמה היא מקור כל הבריאה, כי משם מתחילה נקודת הבריאה שיש בה איזה תפיסה, אמנם

ועל ידי במחון כזה, שהוא האמונה בהשגחתו יתברך ברוך, ופעולתו אמת, ואמונה כי טוב הוא, מעלה סיבה זו ומקשר אותה בחכמה העליונה, שהוא מידת צדיק המקשר כל העולמות.

מידת המלכות היא השער והפתח לעבודת ה'

לכל אחד מעשר הספירות ישנו תפקיד מיוחד לפעול את הדברים בשלימותם, ועתה עוסקים אנו בענין שלוש ספירות, ספירת החכמה ספירת היסוד וספירת המלכות. האמונה שייכת למדת המלכות, כי המלכות היא הפתח הראשון לעבודת ה' (ד), והיא מכונה תמיד "זה השער לה'", ולכן האמונה השייכת למדת המלכות היא תחילת העבודה [וכמו כן יש לומר כי קבלת עול מלכות שמים היא ראשית העבודה, כי גם היא שייכת למדת המלכות]. למעלה מזה היא ספירת היסוד, אשר עניינה הוא התקשרות והתחברות, והיא מקשרת את הכל עם החכמה העליונה כאשר יתבאר בעז"ה.

מידת היסוד עולה עד ספירת החכמה

ואכן מוצאים אנו בפרשיות אלו, כי יוסף הצדיק אשר הוא בחי' מדת היסוד, היה לו את כח ההתקשרות. ולכן כאשר לא היה עם האחים היו כל השבטים בפירוד, כמו שמוצאים ביהודה ראש האחים אשר ירד והתרחק מאת אחיו. ואילו כאשר היה יוסף עם האחים אמר להם "הנה תסובינה אלומותיכם ותשתחוין לאלומתי" (נרמשים לו, ו), כי הוא קישר את כולם כאחד.

ומבואר בכתבי האריז"ל (שער הסקדמות כו, ונכ"מ) 'מעלה זו יש אל היסוד יותר משאר הספירות, כי הוא לבדו יכול לעלות למעלה, ובספרים הקדושים

ד. כי כאשר נצייר את הקדושה העליונה המשתלשלת אל העולם הזה בעשר ספירות, נמצא כי הספירה התחתונה ביותר היא מדת המלכות, ולכן כאשר הנבראים רוצים להתקרב אל הקדושה העליונה, הרי הם מתקרבים ראשית כל אל מדת המלכות. מלבד מה שמדת המלכות היא כלליות חיות הנבראים כולם, ולכן עבודתם תמיד מתחילה בבחי' מדת המלכות שהיא עצם מציאותם.

טוב יותר לאחר מכן, אלא מחמת ההתקשרות לאמונה הבלתי נתפסת בשכל האנושי, בהכרה ואמונה שלמה כי בחכמתו העליונה של הקב"ה הבלתי נתפסת זהו הטוב. הרי על ידי ההתחברות וההתקשרות לאמת זו, מתחברים עד לחכמה העליונה.

ואצל יוסף הצדיק גם היה כך, שהרי עבר שפל אחר שפל, 'אחיו' מכרו אותו לעבד עד שהגיע ל'מצרים' ערוות הארץ, ואחר כך עוד היה לו נסיון 'אשת פוטיפר', והורידוהו ל'בור' בית האסורים, שזהו השפל העמוק ביותר ששייך, עבד במצרים ללא משפחה בבור בית האסורים. ויוסף הצדיק היה גם שם מקושר עם ה' כל הזמן, והיה 'שם שמים שגור בפיו' (רש"י גנאשית לט, ג). ובכך בא לשלימות מדת היסוד מדת ההתקשרות, ועל ידי זה נתהפך מעומק תחת לעומק רום, ובכת אחת נהיה מלך על מצרים.

וסוד "יוסף הוא השליט הוא המשביר" (גנאשית מג, ו), כי בהגיעו אל החכמה העליונה, היא מקור הברכות, משם מתברך ומשפיע שולט ומשביר לכל.

כשמתקשר במידת החכמה שהיא מקור הברכות, נעשה משפיע לכל המידות

כי מדת היסוד של יוסף הצדיק היא נקודת ההשפעה, ודבר זה נהיה על ידי התקשרותה אל החכמה העליונה שהיא מקור הברכות כולם. וזהו ענין מה שבצאת יוסף הצדיק מבית האסורים קראו לפניו "אברך" (שם מג, מג), דהיינו 'אב בחכמה ורך בשנים' (ג"ר י, ג), כי זכה להיות המשביר לכל הארץ על ידי בחינת החכמה. ואכן הוא היה משביר לא רק למצרים ועם הארץ, אלא גם לאחיו ואביו הקדושים, שזה מורה על כך שהיסוד 'סליק לעילא' ממדרגתו, עד שזכה לזון ולפרנס את יעקב אבינו וכל משפחתו.

לא תפיסה פשוטה שביכולתנו להבין ולהשיג, אבל בכל זאת יש לספירת החכמה איזה קשר לעולמנו ולהשפעה אל תוך הבריאה^(ה), ומדת היסוד עולה עד לנקודת ראשית זאת].

ובעבודת האדם, כאשר האדם מחבר את כוח התקשרותו אל ה', על ידי יגיעתו להתרום עוד ועוד בהתקשרות אל ה' לבדו, זוכה הוא לעלות עוד ועוד, עד מעבר להשגת הבריאה, לנקודת הראשית ממש. כי ביכולת האדם על ידי העבודה להתקשר לה', להתעלות למעלה מן הטבע.

על ידי האמונה שכל מאורעותיו הוא מסיבה עליונה שלמעלה מהשגתו, הוא מתקשר עם מידת החכמה

ובפרטיות יותר, כאשר יש לאדם איזה קושי בפרנסה או בשאר דברים, והוא מאמין בוטח בדרגת הבטחון הנ"ל, ולכן הוא מרוצה עם מה שה' עשה עמו, שבוודאי יש לזה סיבה עליונה הבלתי מובנת אליו. הרי בזה מתקשרת מדת ההתקשרות שלו בהקב"ה, שהרי אדם אינו יכול להיות מרוצה מדבר מה בלי שיהיה מקושר לכך. ולכן כאשר הוא פועל בנפשו את הרצון והבטחון בכל מה שהקב"ה עושה עמו, הרי הוא מחזק את התקשרותו בהקב"ה בכל מצב וכל ענין. ועל ידי זה נהיה האדם מקושר עם מדת החכמה העליונה, שהיא הסיבה שאינה נתפסת בבריאה, אשר מחמתה עשה לו ה' כך. ונמצא כי דייקא על ידי נקודת השפל והקושי של האדם, הרי הוא נהיה מקושר למקום הגבוה ביותר, לחכמה העליונה.

ובזה נתבאר לנו חיבור שלושת הדברים, א' האמונה שהכל לטובה ב' מדת היסוד ג' החכמה. כי על ידי קבלת יסורים באהבה, לא בגלל שעל ידם יהיה

ה. מה שאין ספירת הכתר נקראת 'אין', שאין בה שום השגה, והיא למעלה מן הבריאה לגמרי.

פרק ו

בחנוכה מאירה החכמה העליונה

יוכל לבוא אל החכמה האמיתית של סדר קדשים שלמעלה מהטבע. עכתו"ד.

קליפת יון מפרידה את חכמת הטבע מהחכמה הנעלמה

ומלכות יון רצו לעצור את החיבור בין החכמה שבטבע לחכמה שלמעלה מהטבע, וזה הוא פנימיות מה שהיוונים טמאו את כל השמנים שבהיכל, כי שמן רומז על חכמה (עי' מנחות פה:), והם טמאו את כל השמנים שבהיכל, שהאדם ילמד רק את סדר נזיקין ויעצור שם, ולא יתקדם ממנה אל החכמה העליונה שבסדר קדשים. ולכן האירה החכמה העליונה בחנוכה, החכמה הבלתי נתפסת בשכל ובטבע, וכמו שכתב באוהב ישראל (ליקוטים מדשים למנוסה) ד"ל: 'התחיל להאיר החכמה העליונה שהוא חיות כל העולמות, כמו שמצינו אצל בלי המשכן, אף שעשה בצלאל כבר את המשכן והארון וכל כליו, כאשר הראה הקדוש ברוך הוא למשה בהר, עם כל זה לא היה להם עדיין חיות, עד אחר שמשחם בשמן המשחה, והיינו שהשפיע עליהם שמן משחת קדש משפע החכמה העליונה, והיו הכלים ממש כמו חיים, וכמו שאיתא בגמרא ובזוהר הקדוש אצל הכרובים. וכל זה היה מחמת שהמשיך עליהם חיות ממות החכמה, על ידי שמן המשחה, עכ"ל. כי דבר זה ששכל יהפך לדבר חי, הרי זה דבר שלמעלה מן השכל, אין שום שכל שיכול להסביר זאת, אלא זה הוא ענין החכמה העליונה שלמעלה ממסגרת הבריאה.

על ידי עיסוקו בשכל התורה, זוכה להשיג חכמת התורה הנעלמה

ומה שנזכר כאן כי ספירת החכמה נעלית מהשגתנו ותפיסתנו, שייך במיוחד לימי החנוכה, כמבואר בספרי קודש כי בחנוכה מאיר האור הרוחני של החכמה העליונה, העומדת כנגד חכמת יון. ויובן הדבר על פי דברי החתם סופר (תורת משה שמות כו ל, חמס סופר חוקת מקפ"ט), שעמד על סתירת דברי המשנה (צ"צ קע"ה): 'הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן, והן כמעין הנובע', הרי שסדר נזיקין מכונה חכמה. ולכאורה הרי זה סותר לדברי חז"ל (שם ל"א). שדרשו את הפסוק "והיה אמונת עתיד חוסן ישועות חכמת ודעת" וגו' (ישעיה לג, ו), ואמרו 'חכמת, זה סדר קדשים'. ומבאר החת"ס כי 'הרוצה להחכים' היינו שהוא רוצה שהחכמה שלו תהיה יותר גדולה, 'יעסוק בדיני ממונות' לפי ששכל התורה שיש בדינים אלו מובן ומושג גם בשכל האנושי. אבל החכמה האמיתית היא סדר קדשים, לפי שבו אין לנו שום הבנה והשגה בשכלנו, האדם אינו מבין את חכמת דיני פיגול והסוגיות העמוקות שבו, 'פיגול בחצי מתיר' וכדומה, ועד"ז גם השכל בכל שאר הלכות קדשים, כי הכל הוא רק מושגים מופשטים המיוסדים על דברים עליונים שלמעלה מדרך הטבע. אבל על ידי שהאדם משיג בשכלו את סדר נזיקין אשר ביכולתו להשיג, הרי הוא מזדכך ומתרומם, ומשבר את הטבע שלו, עד שעל ידי זה

פרק ז

כפי האמונה בן ממושיך עליו ההשיגחה

בהשגחתו יתברך והסתכלות עיניו, ויורדים מטה מטה 'מקרני ראמים עד ביצי בינים' (ע"ז א:).

והוא ענין התפילה, שיהיה 'עיניו למטה ולבו למעלה' (ינחות קה:), וענין 'עיניו למטה' הוא האמונה

לוצקער זי"ע (פר' נשא) על מאמר רז"ל (מגינה ג.) 'כדרך שבא לראות כך בא ליראות', אשר בצורה בה האדם מתייחס אל ראיית ה' והשגחתו, באותה הצורה מתגלה אליו השגחתו יתברך.

ובן כתב בשפת אמת (תמונה מל"ב) בשם זקנו החידושי הרי"ם זי"ע 'על מה שכתוב (ירמיה י', י) "ברוך הנבר אשר יבטח בה' והי' ה' מבטחו", כי כפי במחזון האדם בו יתברך, בן יש לו מובטח באמת', עכ"ל. וכתב עוד (וילך חמ"ד), וז"ל: 'זכו בני ישראל שיתמשך כל הטבע כפי עבודת התחתונים וכו', כי הרשעים אמרו "עזב ה' את הארץ" (יחזקאל מ, יב; שם ט, ט), ובאמת השגחת הבורא יתברך בעולם היא כפי האמונה, והרשעים שאין מאמינים, נמסרו להטבע בלבד. ובני ישראל כפי האמונה שבהם, משתנה להם הטבע, בענין 'אין מול לישראל'" (שם קט), עכ"ל. והיינו אשר לא רק צורת התגלות השגחת ה' על האדם תלויה בו, אלא כל צורת התגלות ההשגחה הפרטית בכל העולם, תלוי הוא במאמינים בהשגחה פרטית. וככל שיש יותר יהודים המאמינים בהשגחה פרטית בעולם, תהיה התגלות השגחת ה' בעולם ביותר.

ככל שמאמין יותר בהשגחה פרטית, היא

מתגלית אצלו יותר

ומה שכתב השפת אמת כי 'הרשעים שאין מאמינים, נמסרו להטבע בלבד', פשוט וברור שאין הכוונה כי אין השגחת ה' באמת על הרשעים ח"ו, שהרי מבואר בכל תורת החסידות וכך גם בנפש החיים שהקב"ה מחיה כל דבר בכל רגע, ואם כן לא ניתן לומר שיש איזה דבר הנמצא מחוץ להשגחתו ח"ו. ומילתא דפשיטא שלא יתכן כלל לומר כזה דבר, שהרי מאחר וכל קש הנופל מאיזה עגלה הוא בהשגחה פרטית, והיינו מפני שה' מחיה את הקש באותו הרגע, ולא יתכן שיהיה מחוץ להשגחתו. הרי קל וחומר בן בנו של קל וחומר שהאדם נמצא תחת השגחתו ית', וגם אם הוא רשע האומר ח"ו "עזב ה' את הארץ", לא ניתן כלל לומר שהוא מחוץ להשגחתו. אלא כוונתו היא על התגלות ההשגחה, כי ככל שהאדם מאמין יותר בהשגחה פרטית, אזי יותר מתגלית ההשגחה פרטית. מה שאין כן כאשר אינו

ענין האמונה בהשגחה פרטית הוא ענין התפלה, אשר עליו אמרו חז"ל שצריך להיות 'עיניו למטה', ורמזו על ההתבוננות בענין ההשגחה העליונה המביטה ומשגיחה על כל הנבראים התחתונים ביותר.

ובשביל הפשוט קשה להבין דבר זה, שהקב"ה מפרנס בעצמו איזו תולעת קטנה המסתובבת לה בג'ונגל. אבל זו היא האמונה בהשגחה פרטית, שהקב"ה זן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים, שזהו דבר קטן מאד. הן אמת שהקב"ה מפרנס אותם דרך הסתר הצמצומים של טבע הבריאה, אבל הוא בעצמו לבדו הוא מי שזן ומפרנס אותם.

שדרך אמונת האדם והסתכלות בהשגחתו יתברך, בן ממשיך על עצמו השגחתו. אם מאמין השגחתו בפרטות, מושגח בפרטיות, עד 'נוקה אצבעו' ממש שהוא מאתו יתברך. ואם מסיר עינו מהשגחתו יתברך ואינו מאמין, ניתן תחת הטבע, ונקרא כופר.

כי כאשר האדם מתרחק מאד מן האמונה בהשגחה פרטית, יכול הוא לבוא ח"ו להיות כופר ממש. וכמובן שיש הרבה מדרגות בדבר זה ושלבי ביניים, אבל רבינו כותב את המהלך הכללי. אשר המהלך של האמונה עולה עד שלימות האמונה בהשגחה פרטית על כל צעד ושעל, והמהלך ההפוך יורד מטה עד לכפירה ממש ח"ו, וצריך האדם לקיים בעצמו "דרך אמונה בחרתי".

כפי בטחון האדם בה' יתברך, כך הוא

מובטח ממנו

וענין מה שכתב רבינו כי על פי התבוננות האדם בהשגחת השי"ת עליו, כך נמשכת ומתגלית עליו ההשגחה. הרי הוא יסוד ידוע הכתוב בהרבה ספרים הקדושים, ואחד מן המקורות הראשונים לכך הוא דברי הרמב"ם במורה נבוכים (מ"ג פ"ח) שכתב כי ההשגחה האלוקית על בני האדם תלויה במידת קרבתם לאלקים, כמה שהאדם יותר קרוב ויותר מחובר לה', השגחת ה' עליו גדולה יותר, ולהיפך בהיפך. וכן כתב בדברות שלמה להרה"ק ר' שלמה

מאמין ח"ו, אין ההשגחה הפרטית שעליו בגילוי, אלא נמצאת רק בהעלם.

התגלות ההשגחה פרטית אצל יוסף הצדיק

בי יתכן שאותו דבר ייעשה בצורה המגלה את ההשגחה פרטית, ויתכן לו שיהיה בצורה שאינה מגלה את ההשגחה פרטית. דוגמא לדבר, במכירת יוסף כתוב (גלגלית ל, כה) "והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט חולכים להוריד מצרימה", ופירש רש"י 'למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועמרן שריחן רע, ולזה נודמנו בשמים שלא יוזק מריח רע', ונשאלת השאלה למה עשה ה' שיבואו אורחת ישמעלים שדרכן לשאת נפט ועיטרן שריחן רע, וזימן בהשגחה מיוחדת שישאו נכאת וצרי ולוט, למה לא הביא מלכתחילה אורחת אומה אחרת אשר לכתחילה אינה נושאת נפט ועטרן שריחן רע. אלא הא גופא הוא מתן השכר לצדיקים שבא הכתוב להורות, כי מחמת שיוסף הצדיק האמין בהשגחתו הפרטית של ה'

באופן נפלא, לכן זכה שתגלה ההשגחה העליונה שיש עליו, על ידי שיבואו אורחת ישמעאלים דווקא, וישנו מדרכם לשאת נפט ועטרן אלא ישאו נכאת וצרי ולוט, ובכך נתגלתה השגחתו הפרטית המופלאה של ה'. ואילו אצל אדם אחר, גם אילו היה צריך להיות אותו מעשה בדיוק באופן שלא יריח ריח רע, יתכן שאכן הייתה באה אורחת אומה אחרת שדרכם לשאת דברים בעלי ריח טוב, באופן שלא היה גילוי של ההשגחה פרטית. ואם כן יש לפרש זאת בדברי השפת אמת הנ"ל, כי ודאי שהקב"ה משגיח אף על הרשעים, אולם במעשיהם אין מתגלית ההשגחתו יתברך.

ואמנם לא מצאתי זאת במפורש בשפת אמת, אבל סימוכין לכך בדבריו (סלה מ"ג), וז"ל: 'בתיב (מלכ"ג, ד) "וכל מעשהו באמונה", פרשנו שהקב"ה מנהיג העולם לפי האמונה שנמצא בעולם, הנם כי לעולם השי"ת מחיה הכל, אבל הוא על ידי צמצומים, ובשיש אמונה בראוי ההנהגה הוא מאתו יתברך בלי התלכשות הטבע. "וכל" לשון "בת יכיל" (מלכ"ג, ו, כו), שכפי האמונה כך מודד ושוקל השי"ת להיות מתגלה הקדושה', עכ"ל⁽¹⁾.

פרק ח הבטחון וההשתדלות

כי שינויים אלו אין להם שום שייכות עם האמונה והדעות הישירות של בני האדם, אלא אך ורק עם טבעם שיש להם מתולדתם. אבל למעשה רואים כי אלו הנוטים להשתדלות, גוערים תמיד באלו הדוגלים בדרך האמונה, ואומרים להם כי הם סתם עצלנים, אלא שתולים את עצלנותם באמונה. ומצד שני עומדים אלו הנוטים אחר האמונה, וצועקים על המשתדלים בכל כוחותיהם, שהם בסך הכל מלבישים את כפירתם באמונה בה' ח"ו, ומסתירים אותה במעטה של חובת ההשתדלות. ולאמיתו של דבר הוא 'לא כדברי זה ולא כדברי זה', כי הויכוח שלהם אינו ויכוח אמיתי, כי מעולם לא הגיעו לדרכיהם

ההתחבטות בין הבטחון להשתדלות הראויה
אנשים משוחחים הרבה על הגבול שבין האמונה והבטחון לחובת ההשתדלות בדרכי הטבע, ומתווכחים מה הוא שיעור הדברים. ובאמת כי הרבה פעמים תלוי הדבר באופיים של האנשים, כי יש אנשים אשר מטבעם נוטים מאד להשתדלות, כאשר בכל דבר הם מנסים 'לתפוס פיקוד' על המצב, ואין הם מרגישים רגועים אלא כאשר הם 'שולטים' על מה שנעשה ועושים מה שצריך. ומאידך גיסא יש את האנשים אשר במהותם נמשכים מאד אחר האמונה, כי טבעם הוא לתת למציאות לשלוט בהם, ואין הם מחפשים לשנות את המצב בפעולות ומעשים. וכמובן

שתהיה בחירה לבני האדם אם להאמין או ח"ו לא. כי אילו היה גלוי לאדם שבשעה שהוא שותה כוס קפה מפני רצונו לשתות, הרי זה באמת כי הקב"ה מביא ומשפיע לו עכשיו כוס קפה, שוב לא היתה לו בחירה כלל אם לחיות עם השגחה פרטית או לא. ולכן יש צמצום והעלם, כדי שתהיה הבחירה חופשית על האמונה, והמאמין יבוא על שכרו מן השמים. ואם כן, הרי שהאדם אשר הוא כל כך מאמין באמונה שלימה בהשגחה פרטית, כבר אין שום ענין להסתיר ולהעלים את האמת ממנו, שהרי בין כה וכה הוא מאמין בכך, ולא יסלק הדבר את בחירתו הטובה. ולכן ככל שהאמונה יותר מוצקה אצל האדם, כך אין סיבה להעלים ממנו, ומיניה וביה ניתן לגלות לו עוד יותר את השגחתו הפרטית של ה'.

היציאה מן השורה וממנהגו של עולם וודאי אינו השתדלות הראויה

פעם דברתי עם אדם אחד בנוגע לסוגיית האמונה בהשגחה פרטית אל מול ההשתדלות, וביארתי לו כי לכל לראש צריכה להיות השקפת האדם וצורת גישתו אל ההשתדלות הטבעית, בדיעה ברורה כי לאמיתו של דבר אין שום קשר בין ההשתדלות אל הפרנסה, את הפרנסה מביא הקב"ה בעצמו, ובלי קשר לכך צריך האדם לעשות השתדלות, והסכים עמי האדם על כך. המשכנו לדבר, ואמרתי לו בתוך הדברים כי גדר ההשתדלות הם כפי סדר ומנהג העולם, ואין נכון לצאת מן השורה לעשות דברים מוגזמים. שאל אותי האדם בדאגה 'אם כך, איך אחתן את ילדי?' אמרתי לו 'אם אתה שואל שאלה זו, זאת אומרת שהנך חוזר כך מהסכמתך למה שדברנו בתחילה...' כי כאשר האדם מבין שבאמת אין שום קשר בין ההשתדלות לפרנסה, יכול הוא להבין שיש גדרים לחובת ההשתדלות, ואפשר לעשות ברוגע רק כפי מנהג העולם ותו לא. ולפי זה יכול האדם לבחון את עצמו היכן הוא עומד באמונה ובטחון, לפי כמה שהוא נוהג בדרכו של עולם בדרכי ההשתדלות, ואינו יוצא מן הגדרים הנכונים בזה.

כשהתוצאה היא אחרת ממה שחשב, אין לו לשנות אופן ההשתדלות

מקום נוסף שבו יכול האדם לבחון האם הוא באמת בוטח בה', או שהוא בוטח חלילה על

ומדותיהם השונות על ידי התבוננות ועבודת ה' אמיתית, אלא כך הורגלו בהתנהגותם במשך שנותיהם ותו לא מיד.

אבל בעומק הדברים יש ויכוח אמיתי ויסודי בין האמונה וההשתדלות, שהרי שניהם הם אמת לאמיתיה. מצד אחד עומדים האמונה והבטחון כי הקב"ה מנהיג את הבריאה כולה, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. ומצד שני יש את גזירת "בזיעת אפיך תאכל לחם" (נלאשית ג, יט), והפסוק האומר "למען יברכך ה' אלקיך בכל מעשה ידך אשר תעשה" (דברים יד, כט), אשר בהם רואים להדיא את חובת ההשתדלות בדרכי הטבע. וסתירה זאת גורמת למאבק גדול ותמידי בין האמונה וההשתדלות, אשר עובדי ה' המתבוננים בדרכיהם מתחבטים הרבה בשאלה זו. וויכוח אמיתי זה אינו הולך להסתיים כל עוד אנו נמצאים בתוך מסגרת הבריאה, אשר בה יסד הקב"ה את ההסתר על השגחתו כאחד מאבני היסוד, ובזה תלויה השאלה ועומדת עד כמה אפשר וצריכים לגלות את ההסתר, ומה הוא השיעור להיכנע בפני ההסתר ולנהוג על פיו.

חובת ההשתדלות תלויה עד כמה ההשגחה אצלו בגלוי

ולפי המבואר לעיל, על פי דברי הרמב"ם במורה נבוכים, וכך הם דברי רבינו, ורבי שלמה לוצק'ער ועוד, הגבול בזה תלוי במדרגת אמונת האדם בהשגחת ה'. כי לפי כמה שהאדם מאמין וחי עם ההשגחה הפרטית, כך מתגלית אצלו ההשגחה, ואז יכול הוא אכן לנהוג על פיה ולמעט יותר בהשתדלות על פי דרכי הטבע. וזו היא גם התשובה לאלו השואלים 'למה תמיד אצל פלוני יש סיפורי השגחה פרטית, ואצלנו אין', והתשובה היא, כי מאחר שפלוני חי את ההשגחה הפרטית, ונוהג על פי האמונה והבטחון בכל דרכיו, לכן הרי זה מתגלה אצלו.

כשאמונתו בהשגחה פרטית ברורה, שוב אין גילוי ההשגחה אצלו מונע בחירתו

ואפשר לבאר זאת קצת גם בדרך של חשבון והבנה, שהרי הסיבה האמיתית לכך שיש צמצומים והסתרים, ואין הקב"ה מתגלה בעולם, הוא רק כדי

יתפרץ אדם אל חדרו פנימה. הרי אם ישאר בכל זאת שליו ורגוע, סימן הוא שבאמת אין הוא סומך ונשען על השתדלויותיו, אלא על הקב"ה בעצמו. וכל ההשתדלות שלו אינה אלא קיום חיוב שהוטל עליו, ותו לא מיד. ולעומת זאת יכול להיות להיפך, אדם שיעשה את חובת ההשתדלות באופן המועט ביותר, כמובן כפי שהורו לו רבותיו. הרי אם ישתנה אצלו איזה דבר, כגון שיראה את המחלה מתגברת ומתקרבת אליו, ופתאום יכנס ללחץ ויתחיל לשנות את התנהגותו, הרי זה סימן שהוא כן סומך על השתדלותו ח"ו ולא על הקב"ה. והרי כי האדם יכול לבחון את עצמו, כאשר קורה איזה דבר שונה ממה שהתכוון אליו בהשתדלותו, אם הוא תולה את בטחונו בהשתדלות או בהקב"ה בעצמו.

יהודים בני עליה חיים עם הפרדה מוחלטת בין הפרנסה להשתדלות

עוד שמעתי פעם בענין זה, כי יהודים טובים היו מתפללים תמיד שפרנסתם תבוא להם ממקום אחר, לא מן המקום שהם עובדים ומשתדלים בו. כי אכן צריכים לעשות השתדלות מחמת גזירת "בזיעת אפיך תאכל לחם", אבל הפרנסה לא מגיעה ממנה, וכדי לחיות זאת בצורה ברורה יותר, בקשו את הבקשה הזאת. ומי שביכולתו לחיות חיים כאלו, באמת קולט את ההפרדה המוחלטת שבין הפרנסה וההשתדלות. טבע האדם הוא לברוח מהרגשה כזו, כי הוא מחפש דווקא שמעשיו שלו יצליחו, ושהוא יהיה האדם המצליח. אבל עובד ה' רוצה להיפך, שיהיה אצלו הרגשה מוחשית שהפרנסה היא מאת ה', בלי שייכות להשתדלותו.

ההשתדלות אשר הוא עושה, הוא כאשר הדברים אינם הולכים כמו מה שהיה רוצה, במדת ההשתדלות שקבע לעצמו. ונפרש את הדבר על פי מה שהיה לאחרונה בתקופת הקורונה, היו אז כמה חילוקי דעות בין מנהיגי קהילות ישראל, בנוגע למדת השתדלות הנצרכת להישמר מן הסכנה. וישבתי באותה תקופה בישיבה שיש שם בחורים מהרבה קהילות שונות, והתווכחו ביניהם וטענו כל אחד על פי שיטת רבני קהילתו עד כמה נוהגת חובת ההשתדלות מול מצות האמונה. ובאו אלי כמה בחורים לשמוע מה דעתי בנושא, וכמובן שלא היה ביכולתי להכריע בנושא זה, מאחר שכל אמירה וציוד קל היו יכולים לפגוע בשיטה פלונית או אלמונית, גם באמת אין מקום להיכנס בענין כזה ולהכריע בו, שהרי הוא מקום שגדולים וטובים נחלקים בו.

ובכן אמרתי להם, כי צורת עשיית ההשתדלות אינה נוגעת לנו כלל, כי כל אחד יעשה לפי מה שרבו או חזו שצריך הוא לעשות במסגרת ההשתדלות. אולם העבודה האמיתית היא אחר שעושים מה שצריך לעשות, כי אז צריכים לראות ולהתבונן היטב שנקודת האמונה והביטחון בה' תהיה בהירה וברורה. לזכור כי מה שצריך לקרות על פי גזירתו ית', יקרה בכל אופן שיתנהגו. באופן אשר יתכן אחד שיעשה את חובת ההשתדלות כפי שהורו לו רבותיו, ותהיה ההוראה אליו להיזהר באופן המחמיר ביותר, להסתגר בחדר נעול בלי שאף אחד יוכל לגשת אליו וכדו'. והנה אחר כל זהירותו והשתדלותו, אם יקרה לו מקרה שלא התכוון אליו, כאשר לפתע פתאום

פרק ט

ענין התפילה הוא ההתקשרות בהשי"ת

תפלה היא מלשון התקשרות, כלשון הכתוב (נאשם) ^ב "נפתולי אלקים נפתלתי". ולפי המבואר כאן היינו אשר בזמן התפלה מחבר האדם להקב"ה

לכן ענין התפילה שהוא ההתקשרות, צריך ליתן עינינו למטה, שישים עיניו בהשגחתו יתברך מטה מטה.

כי מכח זה ש'ענינו' מעיינים בהשגחתו יתברך 'מטה מטה', הרי זה מביא לכך:

וממילא תהיה 'לבו למעלה', ויהיה קשור למעלה משבעת ימי הבנין, שהיא החכמה שהיא למעלה מן ההשגה.

על ידי ההתבוננות בהשגחת ה' על כל הברואים, מתחבר לבו למעלה הרבה יותר, כענין מדת היסוד העולה עד החכמה העליונה, ובכך נהיה האדם דבוק בבחי' החכמה שאין בה השגה.

החכמה עליונה הוא למעלה מהשגת האדם
ובתב רבינו כי החכמה היא למעלה 'משבעת ימי הבנין', היינו שבעת המידות העליונות אשר העולם מתנהג על ידם, ובהם יש לאדם איזו הבנה והשגה. ואכן עם השנים מתגלים הרבה גילויים בחכמת הטבע, וכיום יכולים להסביר הרבה יותר דברים הקורים בעולם. פעם לא הבינו למה צריכים כל כך הרבה צמחים, היום יודעים שהצמחים הם אלו שמנקים את האוויר. פעם לא ידעו למה בעלי החיים אוכלים את הצמחים, היום יודעים שעל ידי זה נהיה תחלופת והתחדשות הצמחים. ולכן גם אוכלים בעלי חיים זה את זה, כדי שלא יהיו מידי הרבה בעלי חיים, שלא יכרסמו את כל הצומח, והטבע מסודר באופן שתישאר הכמות הנצרכת המדוייקת של בעלי החיים. אולם כל הבנות אלו הינם פרטים בחכמת הבריאה, אשר כל חכמה זו מקומה בתוך שבעת ימי הבנין, ואין זה אלא תוצאה מן החכמה האמיתית. והיוונים גם כן היו מתעסקים הרבה בחכמה זו, אבל הם לא התפעלו מזה, כי לא באו מזה להכרה במנהיג הבריאה, ולא רצו להכיר בכך שיש 'מתכנן' לכל בריאה נפלאה זו. אבל אנו איננו מסתפקים אפילו בהכרת ה' מתוך הטבע, כי איננו רוצים להישאר תחת ממשלת הטבע, אלא אנו רוצים לבוא אל השגת החכמה העליונה שהיא למעלה משבעת ימי הבנין, והיא נעלית מן ההשגה השכלית הפשוטה. ואל ההשגה הזאת שהיא בגדר 'לבו למעלה' כי היא נעלית מכל רעיון, מגיעים דוקא על ידי 'ענינו למטה', על ידי החיזוק באמונת ההשגחה הפרטית בכל הדברים.

שהרי אינו יכול להשיג חכמתו יתברך בכל סיבה, ואם כן יותר שהאדם נופל בשפל סתר

את מידת היסוד שלו, את כח ההתקשרות שלו. כי בשעת התפלה מתחבר האדם להקב"ה, שכן בלי התקשרות לה' לא ניתן לקרוא לתפלה בשם תפלה.

כוונת 'עומד לפני המלך' זהו גדר מצוות תפילה

ידועה מחלוקתם של הגר"ח מבריסק (מ' ר' מ"ס סו' ה' תפלה פ"ד) והחזון איש (גליונות 58) בגדר כוונת 'עומד לפני המלך' המעכבת בתפלה. אשר דעת הגר"ח היא, שהכוונה שהוא עומד בתפלה לפני ה' הוא מעצם מעשה התפלה, ואם אין לבו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ה' ומתפלל, אין זה מעשה תפלה, והרי הוא בכלל 'מתעסק' דאין בו דין מעשה. ועל כן מעכבת כוונה זו בכל התפלה, דבמקום שהיה מתעסק, דינו בלא התפלל כלל, ובאלו דילג מילות אלה. והחזון איש כתב כי 'כל אדם העומד להתפלל לא שייך בו 'מתעסק', דלעולם יש בו ידיעה כחה שהוא תפלה לפני יתברך, אלא שאין לבו ער כל כך, וביריעה קלושה סגו דיעבד, אלא שאינה רצויה ומקובלת כל כך'. ומדברי שניהם מבואר כי עניינה של התפלה היא לעמוד לפני המלך, ובשפת ספרי החסידות היינו להתקשר לה'. וככל שהאדם מתקדם יותר בעבודת התפלה, הולך ומתעבה הקשר שלו עם ה', מתחזק ומעמיק יותר.

ולכן בשעת התפלה צריך האדם להתבונן בהשגחת הקב"ה שהיא בגדר 'ענינו למטה', המפקח ומשגיח על כל דבר קטן כגדול בכל העולם כולו. ובפרט באותם דברים אשר הם בגדר 'מטה מטה', דהיינו כאשר יש לאדם ל"ע ייסורים וקשיים כאלו שאין הסבר שכלי לקיומם, ובכל זאת הרי הוא מתבונן כי הכל הוא לטובה מאת ה' יתברך לבדו. וכמו כן גם בפשטות כאשר האדם מתבונן בכך שהקב"ה זן ומפרנס גם תולעת קטנה שעין אדם לא רואה אותה כלל, הנמצאת במעמקי הג'ינגלים הרחוקים מעין כל בריה. והתבוננות זאת מביאה את האדם להתקשרות אמיתית בהקב"ה, כאשר הוא מאמין ומתבונן שהקב"ה נמצא מאד בכל הבריאה.

ומזה גופא שהוא מתבונן בענין 'ענינו למטה', הרי זה מביא אותו לכך שיהיה 'לבו למעלה', מקושר בדבקות אמיתית בהקב"ה בעצמו הנעלה מכל רעיון. ו'ענינו למטה' ו'לבו למעלה' תלויים זה בזה,

**כשמבין הנהגת הבורא קשה יותר לידבק
בנקודת האמונה שמעל הטבע וההשגה**

כל עוד שהאדם 'מבין' את הנהגתו של הקב"ה הרי זה יכול להביאו לידי חיסרון באמונה האמיתית, כי הוא מקושר עם ההנהגה המובנת של הקב"ה ולא עם חכמתו ית' הנעלית מכל רעיון, ונמצא שהוא נמצא ברמת קשר נמוכה יותר עם ה', כי הוא לא מחובר אל מעל הבריאה. פעם שאלו את המשגיח הרה"ח ר' גד'ל אייזנער זצ"ל מה הוא אומר על מלחמת העולם השנייה, ענה ר' גד'ל ואמר: 'בפולין אמרו כי זאת בושה לעבוד אלקים שמבינים אותו...'. כי כל עוד שמשגיגים ומכילים את הנהגת ה', הרי זאת אומרת שנמצאים תחת ממשלת הטבע, ואנו מחפשים לחיות עם הרבש"ע מעל הטבע, הקשר האמיתי עם ה' בא מן המקום שלמעלה מן ההשגה.

**המדרגה, ממילא משיג ומבין "הלא ה' זו",
שהרי אינו משיג ומבין טובת הסבה.**

ככל שהדבר יותר בלתי מובן, מתגלה בו יותר ענין "הלא ה' זו", דוקא בתוך הצרות האיומות ביותר, כאשר "ישראל למשיסה" ח"ו כמו במלחמת העולם השנייה וכדומה, מתגלה מי עשה כל זאת, "הלא ה' זו", והוא גילוי של החכמה העליונה שאין בה כל תפיסה והשגה, שהרי האדם אינו יכול להשיג בכלל את הטובה שיש בצרות גדולות ורעות אלו, ועל כרחו להשיג שיש חכמה עליונה ונפלאה אשר ממנה נובעים כל המעשים האלו.

**מה שאין בן כשהולך וטוב, אינו משיג כל כך
חכמתו יתברך שהוא נעלמה, שהרי סבותיו
מושגים לטובה.**

פרק י

עומק מהות הזיכרון

**המשקים שיוציאו מן הבור על דרך הטבע,
לבן "וישבחהו".**

הזמן הוא הגורם העיקרי של השכחה
כל זמן שיוסף הצדיק הלך בדרכי הטבע ותלה בטחונו בשר המשקים [בהמשך הדברים יבאר רבינו את הטעם לכך שיוסף הצדיק הלך בדרך הטבע], אזי התעורר ענין השכחה עליו. כי השכחה תלויה בטבע ומקושרת אליו, שהרי הזמן ההוא היוצר הכי גדול של השכחה, וענין הזמן הוא ממשלת הטבע. ואילו למעלה מן הטבע אין כל שכחה, שם נשאר כל דבר קיים ונצחי, כאשר יתבאר בעז"ה בהמשך הדברים. וזהו ענין מה שעמלק הוא בחינת השכחה, כי עניינו הוא להפיל את האדם תחת ממשלת הטבע. והעצה כנגדו הוא "זכור וגו' לא תשכח" (דברים כה, יז-יט), ובפנימיות הדברים היינו לא רק לזכור את מעשה עמלק ולא לשכחו, אלא להיות

**וזהו יוסף הוא הצדיק הניתן בבור, שהוא
בעמקי הקליפות.**

יוסף הצדיק לא היה רק במקום גשמי 'גיאוגרפי' בתוך בור בארץ מצרים, אלא הוא היה בתוך בור חשוך ואפל גם במובן הפנימי יותר, בעמקי הקליפות הקשות של ארץ מצרים. כגון מה שמבואר במדרש כי אשת פוטיפר המשיכה לנסותו גם בהיותו שם. ומעין זה יש לכל אחד ואחד גם כן, קליפות קשים מאד הרוצים לתפוס את בחינת יוסף הצדיק שלו, שהוא מדת ההתקשרות שבנפשו, ורוצים להכניסו לעמקי בור חשוך הקליפות, ובכל יום ויום ישנם קשיים שונים בזה.

**ובל זמן שתלה בטחונו בשר המשקים, שאמר
"כי אם זכרתי אתך", "וישבחהו". שכל ענין
הטבע הוא עיקר השכחה, אבל מקור הזכרון
הוא למעלה מהטבע. וכיון שתלה בטחונו בשר**

שהאדם מתרומם יותר מענייני עולם הזה ונכנס אל העולם הפנימי, ביכולתו לזכור יותר את ה', הרי שהרוחניות וההתעלות מן הטבע מביאה את הזכירה.

ככל שפרוש יותר מגשמיות, כך זכרוננו בתורה גדולה וצלולה יותר

וגם העצה לזכור את התורה, היא להתרומם מן הטבע והגשמיות. כמבואר בספה"ק על פי הפסוק "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו' למען תזכרו" (נמדנר טו, לט-מ), אשר ככל שהאדם נקי יותר, ומחובר פחות לחיי העולם הזה, ובפרט אם האדם מרומם מעל העניינים המושכים אותו להתקשר למטה במידת היסוד, אזי הזיכרון שלו טוב יותר. ואמרו צדיקים על הגאון מרומאטשוב זצ"ל, שהוא זכר כל כך טוב את התורה כולה, מחמת שהיה נקי לגמרי. כי ככל שהאדם מנתק את עצמו מן הטבע, כך נהיה כח זכרוננו חזק יותר.

במצב של זכירה שהוא למעלה מן הטבע, ובזה להתגבר על עמלק.

הזיכרון נובע מחיבור בין הזוכר לדבר הנזכר
כי זכירה אינה רק השארת זכר הדבר במחשבת האדם, אלא פנימיות ענין הזכירה הוא התחברות פנימית אל הדבר⁽¹⁾. שהרי הזכירה נעשית על ידי שהאדם נכנס אל תוך פנים מוחו, אשר שם נמצאים כל הדברים שראה ושמע וידע אי פעם. ולכן הזכירה הפנימית ביותר, היא על העניינים שהם בעצמם למעלה מדרך הטבע ושוייכים אל הפנימיות, כענין מצות זכירת שבת וזכירת מתן תורה, "וזכרת את ה' אלקיך" (שם מ, יט), "השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך" (שם, יט). ודבר זה נוהג בשני הצדדים, כי מצד אחד ככל שהאדם חי חיים חיצוניים ושוכח את ה' ח"ו, הרי הוא נופל אל תוך הטבע והחיים הגשמיים של הבלי עולם הזה, ונמצא כי השכחה מביאה את הגשמיות והזכירה את הרוחניות. ומצד שני ככל

פרק יא

ביאור השתדלות יוסף הצדיק בדרך הטבע

דברים, אשר שאר העולם חושבים שאי אפשר להבינם, כי הם תלויים ורואים את המליץ אשר ביניהם. והיינו כי הטבע הוא בחינת 'מליץ' בין הקב"ה והעולם, שהרי הקב"ה 'מדבר' בתוך הבריאה על ידי דרך הטבע, בכך שהוא "יוצר אור ובורא חושך", והקב"ה מדבר עם בני האדם דרך כל פעולות הטבע, מלחמות ופרנסה וכדומה. ויוסף הצדיק היה מבין בעצמו את דבר ה' המסתתר בתוך הבריאה, ולא היה מתפעל מן המליץ אשר ביניהם.

יוסף הצדיק רצה לקשר הטבע לקב"ה

ולכן היה יוסף הצדיק מנסה לפעול בדרך הטבע דוקא, תוך כדי הכרה ברורה כי כל הטבע מקושר בהקב"ה, ובזה רצה לקשר את הטבע עם הקב"ה. כי כל עבודתו של הצדיק היא לראות את הטבע כ'מליץ' ונציג המקשר בין מדת ההתקשרות

[עתה יבאר רבינו למה הלך יוסף הצדיק בדרך הטבע, ולא הלך למעלה מן הטבע, והרי לכאורה היה צריך יוסף הצדיק ללכת לכתחילה למעלה מדרך הטבע:]

ואם אמנם יוסף צדיק היה, שומע אף "כי המליץ בינותם" (בראשית מז, כג), הוא הטבע. שהרי הטבע גם כן מאתו יתברך, ורצה לקשר הטבע בו יתברך. ובאמת דבר זה קיום הטבע, להעמידה על מכונה ולקיימה ולהחיותה.

הטבע הוא המליץ בין דבר ה' לבריאה

מבואר בפסוק כי יוסף הצדיק שמע את דברי אחיו, והם לא ידעו שהוא שומע ומבין אותם, מחמת שהיה מליץ ומתורגמן ביניהם. ומבאר רבינו כי זה הוא רמז על עניינו של יוסף המבין בעצמו

ז. יסודות הדברים נתבארו היטב בספר דברי אמת על פרי הארץ שמות מאמר פרשת תצוה זכור.

המצב, ושינוי זה לא היה שייך בתוך הטבע. כי הטבע פועל על ידי מחזוריות תמידית בלי שום שינוי, עד כדי שיוכל האדם לטעות ולומר ח"ו שהטבע מתנהל מעצמו, ומפני זה אין שינוי ניסי יכול להיות בשיתוף הטבע. ולכן באותה שעה היה יוסף הצדיק צריך לעסוק בעבודה אחרת, לא להישאר בטבע ולהתקשר בתוכו אל ה', אלא לעבוד את ה' באופן עמוק יותר למעלה מן הטבע.

אבל מחמת שהלך בדרכי הטבע:

לכן "וישכחהו", שחרי בזה אדרבה קיום הטבע.

ועל דרך זה מבואר מהאבני נזר (נאות דשא) שיוסף הצדיק רצה שהישועה תהיה יש מיש, אבל הקב"ה רצה שהישועה תהיה יש מאין. וישנם לפעמים ניסים נסתרים, שהנס מלוכש תוך הטבע, בבחינת יש מיש, כמו נס פורים וכדו', אבל אצל יוסף הצדיק היה נצרך נס גלוי שלמעלה מהטבע, ולכן לא היה יכול יוסף הצדיק להינצל על ידי השתדלות בדרכי הטבע.

להקב"ה, וזהו ענין "צדיק יסוד עולם" (משלי י, כה) המקשר ומחבר את העולם אל ה'. ולכן חי הצדיק את ה' בתוך הטבע דוקא, ולא למעלה מן הטבע. ומוסיף רבינו כי זה הוא כל קיום הטבע, כי הטבע קיים על ידי שישנו יהודי אחד הצועק בתוך העולם ובין כל דרכי הטבע, שהקב"ה בעצמו הוא זה שמחיה ועושה ומקיים את כל הטבע.

אבל אין דרך נם בכך, שחרי הנם הוא ההשתנות, ואין השתנות שייך כי אם למעלה מן הטבע, בלי שום שיתוף טבע כלל, שהוא חוץ מן הטבע "בלתי לה' לבדו". ויוסף היה צריך שינוי הטבע, להעלותו מן הבור השכחה ולבוא למעלות הזכירה.

נס אינו יכול להיעשות בשיתוף הטבע

יוסף הצדיק אכן צדק בעבודתו זו, כאשר רצה לחבר את הטבע אל ה'. אבל כאשר היה בתוך בור השכחה והתגברות הטבע וקל"י מצרים, לא היה יכול לצאת מתחת ידם כי אם על ידי שינוי מוחלט של

פרק יב

קבלת היסודים באהבה

האמונה והבטחון כאשר היא למעלה מן הטבע **בגלל** שיוסף הצדיק הגיע לשפל המצב גדול כל כך, שנאמר בו "וישכחהו" וכבר עבר זמן רב כל כך והוא אינו יוצא מן הבור. הרי אחר שישב כל כך הרבה שנים בבית האסורים, וכבר חלפו שנתיים ממתי ששלח את שר המשקים להזכירו, חשב יוסף שבדרך הטבע כבר אין סיכוי שיצא אי פעם משם. ודוקא באותו מצב הגיע להכרה של "הלא ה' זו", כמו שכתב רבינו בתחילת דבריו, אשר דוקא בעת יסורים בלתי מובנים כלל, מבין האדם שזהו אך ורק רצון ה' למעלה מן הטבע וכל תפיסה שכלית. ועל ידי זה בא לבחינת האמונה והחכמה העליונה שלמעלה מתפיסת האדם, ובזה בא יוסף הצדיק אל מעל דרך הטבע,

עתה מבאר רבינו איך מלוכש הענין הנ"ל בתוך הפסוק:

"ויהי מקץ שנתיים ימים", שהם שני דרגות ושני שינויים, כי 'שנה' לשון שינוי כמבואר בזהר הקדוש (בראשית קסג). "ופרעה חולם", מלת 'פרעה' פירושו ההתגלות, שהוא הטבע, "חולם" הוא עלמא דאתכסיא. ופירושו "מקץ" גם כן כמבואר בזהר הקדוש (בראשית קנג), שהוא "קץ שם לחשך" (איוז כח, ג).

ופירושו הוא "מקץ", מחמת קץ וסתר המדרגה התחתונה, השיג "הלא ה' זו". "ומי כהחכם יודע פשר דבר", כי אם אלקים "העושה נפלאות גדולות לבדו", והוא הטוב הנגזר.

כלל דמילתא, כל זמן שהוא מצטער מן השפלות הירידה "אל המקום אשר הוא חונה שם", ורוצה להנצל ממנה. הרי הוא מלוכש בגוף, ואינו יכול להשיג חכמתו, ואין לו שום שייכות עם החכמה שהוא למעלה מכל טבעי הגוף והשגתו.

כל עוד שהאדם רוצה לברוח מהמצב הקשה בו הוא נמצא, הרי הוא עדיין 'תקוע' בתוך הטבע, ואינו יכול להשיג את החכמה העליונה, כי אין לו שייכות אל מעל הטבע. גם מי שהוא עובד ה' ומאמין בלב שלם שהכל בא מהקב"ה, אבל כל עוד שהעיסוק שלו הוא לצאת ממצבו הקשה, עדיין אין הוא מתחבר אל החכמה העליונה, והוא עדיין נמצא בתוך הטבע.

מה שאין בן כשמקבל היסורים באהבה אמיתית, בחשנתו "הלא ה' זו" הטוב הגנוז כנוכח לעיל, ואי אפשר להשיג מוכתו. אז טוב לו להיות מתקשר בחכמה, שהרי כשאנו מצטער מהיסורים, יצא מכלל הגוף ונתקשר בחכמה.

כאשר הוא מכיר בכך שאפילו שלא ניתן להבין זאת, אבל הרי זה בא מאת הקב"ה, ואם כן הרי זה בודאי טוב. הרי על ידי זה הוא יוצא ממסגרת הגוף והטבע, ומתקשר בחכמה העליונה.

וזהו שאמרו רז"ל (נדרים 38) 'סמא דיסורים שתיקתא', כי השתיקה הוא התקשרות החכמה, כמאמר (אבות ג, יג) 'סייג לחכמה שתיקה', וזהו ענין 'גם זו לטובה' (תענית 26), וזהו ענין קיבול היסורים באהבה.

לקבל את הנהגת הקב"ה עליו בשלימות

חז"ל אומרים כי הסם של היסורים היא השתיקה, ואין הכוונה לרפואה גשמית, אלא שעל ידי זה נהיה האדם מחובר אל החכמה העליונה, וזהו סם אמיתי המביא לאדם ריוח נעלה ביותר. ובדרך כלל דואג אדם לטובת גופו, ומשתמש גם עם אמונתו בה' לכך, ולכן הוא סומך ובטוח שבוודאי ישנה ה' את

וכבר לא תלה בטחונו כלל בשר המשקים, וכפי שממשיך רבינו בסמוך.

ובזה התקשר בחכמה העליונה שהוא למעלה מן הטבע ב' דרגות שהם חכמה ובינה, "שנתיים ימים" שהם למעלה מן הטבע, מכל זי"ן ימי בנין שנפלו בטבע.

על ידי האמונה התעלה יוסף לבחינת חכמה

ואכן המדרש (צ"ג נג, ז) דורש את הכתוב (קהל א, יט) "החכמה תעז לזכרם" על יוסף הצדיק, ולפי דברי רבינו מובנים הדברים היטב, כי על ידי האמונה כי "הלא ה' זו" התעלה יוסף אל בחי' החכמה שלמעלה משבעת המדות המכונות ימי הבנין.

וזהו השבעה פרות ושבעה שבלים היפות שנבלעו ברעות "ולא נודע כי באו אל קרבנה", שהיא מקום השכחה.

לא נודע' היינו שנכנסו למקום השכחה, שבעת הפרות הטובות ושבעת השבלים היפות הם שבעת המידות הרוחניות, שיש בהם התגלות האמונה, כי גלוי בהם שהקב"ה פועל בתוך הבריאה. אבל שבעת מידות אלו נבלעו בתוך המידות הרעות, ועל ידי הזמן והטבע נשכח שהקב"ה הוא מנהיג הבירה.

וכיון שהעלה הכל, היה עליה גם לזה, ויזכור שר המשקים אותו לפני פרעה.

על ידי שבא יוסף הצדיק לבחי' חכמה ובינה שלמעלה משבעת ימי הבנין, התעלו גם כל המדות שנפלו אל השכחה וההסתר, עד שגם שר המשקים המגושם נזכר ביוסף הצדיק, כי נהייתה הארה של זכירה בכל העולם על ידי מדת ההתקשרות שעורר יוסף הצדיק. ובבת אחת נתהפך המצב מן הקצה אל הקצה, ועלה יוסף מבירא עמיקתא לאגרא רמה, ונהיה "משביר לכל עם הארץ".

וכיון שהגיע למקור הברכות, משם נתברך הכל. וזהו "אשר האלקים עושה הראה את פרעה" (מא, כח), שהוא בהתגלות.

בשלימות את הנהגת הקב"ה. ואין הכי נמי כי זהו מדרגה גדולה מאד, אבל צריך לדעת שיש כזה מושג.

המצב וירפא אותו. אבל רבינו מדבר על דרגא נעלית ביותר, שהאדם משלים לגמרי עם מצבו ומקבל

פרק יג

פך השמן הטהור

את האמונה בהשגחה פרטית שהוא למעלה מהשכל, אין היוונים יכולים לטמא

על ידיעת היהודי שהכל בא מאת הבורא, למרות שהוא אינו משיג זאת, אין היוונים יכולים לעשות מאומה, והוא הפך שמן הטהור שנשאר שמור מכל מגע נכרי, ולכן לא היו היוונים יכולים לסבול זאת. וזה באמת סיבת מה שהיוונים עשו, שהביאו צרות ויסורים על בני ישראל כדי שימירו את דתם ר"ל. כי מבחינת השכל היווני אין מקום לעמוד מול שמדות ורדיפות, כי זה מנוגד לכל מהות חכמת יון שהיא החכמה הטבעית, החכמה הבאה בתוך הטבע הגופני [ולכן כל מטרת החכמה שלהם היא להנעים את החיים, על אף שהציגו את עצמם כמבקשי חכמה בעצם, אבל היות וכל חכמתם היא בתוך הטבע, הרי בעומק הדברים כל תכלית חכמתם היא העולם הזה]. כי לפי השכל האנושי אין מובן כלל מה יכול להיות טוב ביסורים, ואם כן איך אפשר לעמוד בקשיים כאלו. אבל בני ישראל עמדו בעוז כנגדם ונלחמו עמם, ובזה התגלה נקודת היהדות שהיא למעלה מן הטבע.

אם אמנם 'אין בו אלא כרי יום אחד' שהוא מדת החכמה, אבל ממנו מתברכים כל השמונה שכליים שלמטה ממנו, 'ומרליק שמונה ימים'.

כל שמונת הספירות אשר מתחת לספירת החכמה, מאירים מכוח ספירת החכמה, ובו הדליקו וחברו את שמונה הספירות שלמטה ממנה אל אור החכמה העליונה.

ולכן 'נר חנוכה שלמעלה מעשרים פסולה', כי כ' הוא הכתר דלא שלטא בו עינא (עי' זו"ק ס"ג רמג. ומיקו"ז פט.). כי אם בחכמה, על ידי השגה

והנה ענין החכמה הוא נקראת שמן, כמאמר "ושמן על ראשך אל יחסר" (קהלת ט, ט).

ובן הביאו הרבה ספרי קודש את דברי הגמרא (מנחות פה:) על אנשי תקוע 'מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן', כי השמן גורם חכמה לאדם. ובזוהר הקדוש מבואר כי החכמה נקראת שמן והבינה מכונה יין, ואכמ"ל.

וזהו ענין החנוכה, 'בשנכנסו יוונים לחיבל וממאו כל השמנים', שהוא ענין כל השכליים שנשמאו בקליפה ונפלו בתוכה.

בזמן מלכות יון נטמאו כל השכליות

בזמן שליטת מלכות יון היו כל ההשגות השכליות במצב של טומאה, וכמו שאמר החידושי הרי"ם זי"ע כי 'טמאו כל השמנים שבהיכל' היינו את המחשבות שבמח, ועל דרך זה מבואר בהרבה ספרי קודש. ואין הכוונה לכוח המחשבה של האדם הפרטי, אלא כלליות כח המחשבה היתה תחת ממשלת יון. שהרי ישנם מסגרות חשיבה וכללים הגיוניים וכל מיני ידיעות בעולם, ובימים ההם היה כל זה תחת ממשלת יון, וכל החכמות שמשו רק להוכיח את החכמה היוונית. ובאמת היתה להם חכמה רבה, כל חכמת אריסטו ושאר חכמת יון שיש בהם הרבה עומק, וכל זה הוא מחמת שנפלו השכלים תחת ממשלת יון. והם הפילו גם יהודים בכך, היו יהודים מתייוונים בזמנם, ולכן היה אז המצב כל כך קשה, כי כל החכמה שבעולם היתה טמאה.

'חוי' מפך אחד שהיה בחותם הכהן הגדול', שהוא ענין ההשגה השגחה פרטית, הכל מאתו יתברך, וחזתמו אמת ואמונה, כי הוא הטוב שאינו מושג.

התחברות. כי לא רק שאין בה השגה, אלא אף אין כל דרך לקבל שייכות עמה. אבל בספירת החכמה יש איזה תפיסה והשגה, על ידי האמונה שהאדם מתבטל בה אל ההשגחה העליונה, אשר הוא בחי' "עין ה' אל יראיו", ועל ידי זה הוא זוכה להיות 'שלטא עינא' בבחי' החכמה, כי על ידי האמונה בהשגחה פרטית יש חיבור לחכמה העליונה וכנ"ל.

בהשגחה פרטיות, שהוא "עין ד' אל יראיו" (מסילת לג, יט) בידוע.

ובדרך שהוא 'נותן עין יפה' בהשגתו, משם הוא ממשיך שפע וברכה, מה שאין כן בכתר דלא שלטא ביה עינא.

אות כ' מורה על כתר, ולשם אין כלל דרך לבא לידי

פרק יד

השתלשלות הסיבות כלולים בחכמה העליונה

וכך גם מצד היות שיש לכל דבר סיבה המביאה אותו, ועל פי שכל מוכרח להיות שהתוצאה רשומה וכלולה כבר בסיבתה. ולכן בכל ההשתלשלות היוצאת מן החכמה עד המדרגות התחתונות ביותר, כלולים כל המסובבים בסיבותיהם, וכך עולה הדבר עד החכמה שהיא הסיבה הראשונה לכל ההשתלשלות, והיא ודאי כוללת בה את הכל.

שיטת בית שמאי להדליק ביום ראשון שמונה, כי בחכמה כבר כלול הכל

המשל לכך, בחור שיש לו קושיא בסוגיא, והוא יושב ומתייעץ ליישב זאת. והנה לפתע מתנוצץ בו איזה רעיון שנראה לו כי יש בכוחו לתרץ את הקושיא, אבל בשלב ראשון זה עדיין אין הוא קולט בדיוק מה התירוץ, אולם מזה נובע לאחר מכן תהליך שלם, בהתחלה באה הבינה, הרעיון מתרחב עוד ומקבל קצת צורה, לאחר מכן באה הדעת, ועל ידה הרי הוא מתחבר ומתאחד עם הרעיון, עד שיש לו את התלהבות מידותיו בכך, ואז ביכולתו לומר את החידוש ואף לכתוב אותו, כי הוא כבר יכול להוציא את זה הרעיון להתגלות ממשיית. ואף שלכאורה קרה כל תהליך זה אחרי ההתנוצצות הראשונית, אבל מוכרח להיות כי כל פרטים אלו היו כלולים כבר

והנה פליגי בזה חכמינו ז"ל (שנח כ"א): אם להדליק 'כנגד הנכנסים' או 'כנגד היוצאים', ו'אלו ואלו דברי אלקים חיים'.

בית שמאי אומרים להדליק ביום הראשון ח' נרות ואחר כך פוחתים והולכים, כנגד ימים הנכנסים. ובית הלל אומרים להדליק ביום הראשון נר א' ואחר כך מוסיפים והולכים, כנגד ימים היוצאים. ומבואר בגמרא (עירובין י"ג) שיצאה בת קול ואמרה על בית שמאי ובית הלל 'אלו ואלו דברי אלקים חיים' (נ).

שהרי באמת "כולם בחכמה עשית" (מסילת קד, כ), מוכרח להיות כולם נכללים בו, שהרי כח הפועל בנפעל, ולכן היה אפשרות היות כולם על ידו.

וכן למטה הימנו מוכרח להיות כלול כל עלול בעילתו הקודמת לו, שאם לא כן הווייתו מחיבן הוא, אם לא כח הפועל בנפעל.

השתלשלות הבריאה כלולה בחכמה העליונה מוכרח להיות שבנקודת החכמה כלול הכל, שהרי הכל בא ממנו. ולכן יכול להשתלשל מזה עד למטה, כי הכל כבר היה כלול בנקודת החכמה.

ח. ובמחלוקת זו בפרט, ידוע מדברי האחרונים שלא נפסקה הלכה במחלוקת זו [לפי שאינה אלא בגדר המהדירין מן המהדירין, ובזה לא הכריעו בין ב"ש וב"ה], ולכן מעתיק הרי"ף את דעת ב"ש וב"ה ואת שני הזקנים שהיו בצידון ואחד נהג כב"ש, כי במחלוקת זו נוהג ביותר כלל זה של 'אלו ואלו דברי אלקים חיים', ואכמ"ל.

ו'מוסיף והולך' כל יום בטיפוס איטי, וכך עובדים אנו עם חלק הפרסומי ניסא, שזהו חלק ההתגלות, אשר שם נמצאת השגתינו ועבודתנו.

מחר בלילה מתחיל חנוכה, צריך לדעת שכל הנ"ל אינו מין משל ונמשל, אלא העולם האמיתי כפשוטו ממש. ויש לנו לדעת כי בידינו לשנות את הבריאה, על ידי האמונה הפשוטה בהקב"ה ובהשגחתו הפרטית בכל דבר ודבר. ועל ידי שמדת ההתקשרות שלנו תהיה נקיה יותר, מקושרת למקומות הנכונים בלבד, על ידי זה יכולה הרוחניות להאיר באדם ולהפוך את מבטו וראייתו לרוחנית, ועל ידי זה לשנות את כל העולם.

אמונה חזקה בהשגחה פרטית מסייעת להתגבר על שאר ניסיונות

האמת היא כי האמונה בהשגחה פרטית גם יכולה לעזור לאדם בנסיונות פשוטים, כגון אם לאחר כל ההכנות להדלקת נרות חנוכה, נהפכה לו המנורה עם כל הכוסיות והשמן וכו', וגם אם מאן דהוא עשה זה בחצי מזיד או חצי רצון... כי כאשר האדם חי עם הכרה ברורה כי הכל הוא מאת ה', הרי הוא מתייחס גם לכך כי "מאת ה' היתה זאת". וכן מסופר על הרה"ק בעל דברי שמואל מסלונים זי"ע, כי בשנים לפני שכינה כרבי, הכין פעם את המנורה בערב שבת חנוכה, וכאשר בא להדליק את המנורה ראה כי חסיד אחר כבר הדליק זאת, וכבר היה מאוחר ולא היה ביכולתו להדליק נר חנוכה. ולא רגז ולא כעס כלל, וחסידיים שבחו זאת מאד. אמנם בשביל לנהוג כן, צריך לעבוד הרבה גם על מדת הכעס. אבל אין די בעבודת הסבלנות בלבד, אלא צריך בשביל זה לייסד את יסוד החיים כראוי, לחיות חיי אמונה שהכל הוא מאת ה' (ט).

אות א' מורכבת משלוש אותיות

ניתן לומר את הנ"ל בגוון נוסף, ונרמז את הדבר בצורת האות אל"ף, שיש בה י' הפוכה למטה, וי' ישרה למעלה. והנה יו"ד היא אות הרומזת על חכמה, ואותה י' הפוכה שלמטה היינו בחי' 'טמא

בהתנוצצות של החכמה הראשונית, כי אם לא כן מהיכן באו והתפתחו לאחר מכן. ועל דרך זה בגרעין שזורעים באדמה, יש בוראי בהעלם את כל מה שיצמח ממנו. ולכן מגרעין של תפוח צומח תפוח, ומגרעין של תפוז גדל תפוז, כי על הגרעין עצמו כבר רשומים כל ההתפתחויות שיבואו ממנו, [וזהו גם מה שבד.גא. של האדם, רשומים כל ההתפתחויות שלו].

וזהו ענין שיטת בית שמאי שביום הראשון צריך להדליק שמונה, כי כבר ביום הראשון יש את הארת החכמה, ואם כן יש כבר את כל הספירות שמתחתיה הכלולים בה.

ולכן באמת מן הראוי היה להדליק ביום א' כל השמונה, להיות כולם כלולים שם, ובן אחר כך ביום שני וי"ן, להיות כולם כלולים בו כידוע.

עד שביום האחרון יש רק את הספירה האחרונה, ובה ראוי להדליק רק נר אחד.

אבל אין אנו יכולים להשיג בהיותם בכללות, כי אם על ידי התפשטות והתגלות, לכן אין אנו מדליקין אלא 'כנגד היוצאין'. שכל מה שיצא נתגלה יותר, 'מוסיף והולך' השגתינו להשיג, ולפרסומא ניסא קא אתינא.

בית הלל סוברים כי הגילוי הולך בהדרגה

החלבה כבית הלל, כי לנו אין את היכולת להשיג את החכמה עצמה, ואנו נחשבים על דרך משל כמו בחור שאינו יודע לכתוב מעצמו מערכה בסוגיא, אלא רק לקרוא מערכה שבחור אחר כתב. ואצלו מתחיל הסדר מלמטה למעלה, בהתחלה הוא מקבל את הדף שכתוב עליו את השיעור, שזה הוא החלק התחתון ביותר, לאחר מכן הוא מתחיל לקרוא זאת, ולאט לאט הוא מתחיל להבין מה שכתוב, עד שבסופו של דבר הוא קולט ומתחבר אל הרעיון העמוק של הסוגיא. כמו כן אנו מקבלים ומשיגים את החכמה העליונה בצורה הפוכה, כי אין אנו יכולים להשיג את החכמה ואת כל הספירות בהיותם בכללות בה, ולכן ביום הראשון אנו מדליקים רק נר אחד,

ט. רבינו של"ט"א דן פעם בסיפור זה מהמבט ההלכתי, כי כל דבר אמיתי יש בו שלימות של עבודת ה' טהורה יחד עם הלכה ברורה, ואכמ"ל.

עליון, אשר הוא מהות רוחנית, ואנו מדליקים אותה על ידי מעשה המצוה שלנו. ואל לו לאדם לטעון 'מי אני ומה אני, איש פשוט אני, ואיך ביכולתי להדליק את הנר העליון', כי כתב הפרי מגדים בטעם מה שכתוב בגמרא (שם נא). הלשון 'כבתה זקוק לה', ולא כבה זקוק לו, שהרי נר הוא לשון זכר. אלא הכוונה היא ל'חנוכה', שהחנוכה כבתה. ועדיין צ"ב למה אומרים שהחנוכה כבתה, ולא שהנר כבה. ועל דרך העבודה י"ל כי זה מורה על נר חנוכה העליון, וכמו שכתב השפת אמת שעליו מברכים 'להדליק נר חנוכה'. ועל זה אומרים לאדם שהוא יעשה את שלו, ובשעת ההדלקה יתחבר למצות נר חנוכה, ובזה ידליק את המנורה העליונה. ואם לאחר מכן תכבה החנוכה, די בהדלקה הקודמת בשביל להדליק את נר חנוכה העליון.

וחר"י אפשר להתבונן במה שעשה הקב"ה בטבעו של עולם, אשר עוד לפני שמדליקים את הנר, בעצם הנחת הפתילה מתחיל כבר השמן להימשך כלפי מעלה. ואם כן בוודאי ובוודאי כי כל בר ישראל, על ידי שהוא מדליק את נר חנוכה, הרי הוא מעלה את נשמתו ואת כל העולם כלפי מעלה, ומחבר ומדליק את יו"ד התחתונה באש ובאור של היו"ד העליונה.

ח' יתברך יעזור שנזכה לחנוכה בוער ומאיר, שנזכה לראיה מרוממת ועילאית, עם ההכנה הראויה, אמן.

כל השמנים שבהיכל, שהאות י' משובשת, י' הפוכה אינה כשרה בספר תורה. ואילו האות ו' מורה על התקשרות וחיבור, כענין ו' החיבור, וזה מורה על מדתו של יוסף הצדיק, ועל ידי מדתו של יוסף הצדיק, יכולים לבוא אל ה' הישרה העליונה. ואז מחברים את ה' ההפוכה עם ה' הישרה, ועל ידי זה דוקא מתקבלת אות אל"ף, הרומזת על הקב"ה המכונה 'אלופו של עולם'. וזהו ענין נר פתילה ש'מן, אשר השמן נמצא למטה, והשמן לבדו אינו ראוי להדלקה, שהרי יכולים להביאו לידי טמא כל השמנים, אבל על ידי הפתילה הדומה לאות ו' והיא נקודת ההתקשרות, הרי היא מקשרת את השמן אל האש, ועל ידה נדלק השמן ומאיר באור החכמה.

ישנם שמנים רבים שבהיכל שנטמאו, הרבה יודיים הפוכים, וגם ישנם 'יהודים' הפוכים רח"ל, אבל על ידי האות ו' שמתחברים ורואים לנכון איך הכל מקושר עם הקב"ה, אזי הופכים את הכל ומחברים את כולם ל'אלופו של עולם', ואז מתגלה ה' בתוך העולם. וזו היא עבודת ימי החנוכה, להביא את הארת השי"ת בתוך הבריאה.

על ידי מעשה המצוות מדליקים 'נר עליון'

השפת אמת מדייק למה תיקנו חז"ל בברכת המצוה 'להדליק נר חנוכה' ולא להדליק נר בחנוכה, ומבאר (מנחה מל"א ל"ב 6) 'שיש נר חנוכה, ועל ידי קיום המצוה מדליקין זה הנר הידוע', ישנו נר חנוכה

מפתחות

מפתח מקורות

מפתח ערכים

תוכן מפתח ערכים

א

אבות הק'
אבלות ציון
אברהם אבינו
אדם
אדם הראשון
אהבה
אהבה ויראה
אהבת ה'
אהבת ה' לישראל
אהבת ישראל
אומות העולם
אונס
אור הגנוז
אור המקיף
אור כשדים
אותיות
אחדות
אחדות ה'
אחר
איברים
אין סוף
אין עוד מלבדו
אכילה
אלף הששי
אמונה
אמת
אשה
אתערותא דלתתא

ב

בגדי כהונה
בחירה
בטחון
ביטול
ביכורים
בין אדם לחבירו
בינה
בירור
בית המקדש
בנין
בעל תשובה
בריאה
בריאת העולם
ברית מילה
ברכה
ברכת התורה
ברכת יצחק
בשר

ג

גאווה
גאולה
גאולת מצרים
גבול
גבורה
גדלות הבורא
גדלות המוחין
גוי
גוף
גילוי אלקות
גלגלים
גלות
גם זו לטובה
גמילות חסדים
גן עדן
גניבה

גר

גשמיות

ד

דביקות
דוד המלך
דומם צומח חי מדבר
דיבור
דיני ממונות
דמיון
דעת
דרך העבודה
דרכי ה'

ה

הבטחה
הכל לטובה
הכנה
הכנעה
הלכה
הלל ושמאי
המתקת הדינים
הנאה
הנהגת ה'
הסתר פנים
העלאת המדות
העלאת מ"ן
העלאת ניצוצות
הרגל
הרגש
הרהור
השגה
השגחה פרטית
השפעה
השראת השכינה
השתדלות
השתוקקות
השתלשלות
התאמצות
התבוננות
התגברות
התחבטות
התחדשות
התלבשות
התלהבות
התנגדות
התעוררות
התעלות
התקשרות

ז

זה לעומת זה
זכות
זכירה
זכר ונקבה
זכרון
זמן
זעיר אנפין
זקנה

ח

חדשות
חולה
חומריות
חוק
חורבן הבית
חושם
חטא
חטא אדם הראשון

חטא העגל
חיות
חיות אלקות
חיזוק
חיים
חיצונים
חכמה
חכמה ובינה
חכמות חיצוניות
חלק אלוה ממעל
חנוכה
חסד
חסד גבורה
חסידות
חקירה
חרש שוטה וקטן

ט

טבע
טהרה
טוב
טועמיה
טכנולוגיה
טעמי המצוות
טעמים נקודות תגין אותיות

י

י"ג מדות
יאוש
יגיעה
ידיעת ה'
יהודה
יום
יום הכיפורים
יום טוב
יוסף הצדיק
יחוד
יחוד קוב"ה ושכינתיה
ימי הנעורים
ימי השבוע
ימים נוראים
יסוד
יסורים
יעקב אבינו
יצחק אבינו
יציאת מצרים
יצר הרע
יראה נפולה
יראת ה'
יראת שמים
ירושלים
ישועות
ישראל
ישראל-אומות העולם

כ

כאב
כבוד ה'
כהן גדול
כוונה
כוונות האר"י
כחי ועוצם ידי
כעס
כף זכות
כפירה

ל

לא תחנם
לבוש

לעתיד לבא
לשון הקודש
לשם שמים

מ

מאורע
מאכל
מבול
מדות
מדרגות
מוחין
מוסר
מזבח
מזיד
מח
מחצית השקל
מחשבה
מחשבות זרות
מכות
מכת ברד
מכת דם
מלאך
מלומדה
מלחמה
מלחמת היצר
מלכות
מלכות יון
ממון
מניעות
מסירות נפש
מעשה
מעשה בראשית
מעשה מרכבה
מעשר
מצוה
מצות לא תעשה
מציאות
מצרים
מקוה טהרה
מקום
מרדכי הצדיק
מרה שחורה
מרכבה
משה רבינו
משיח
משכן
משל
משפיע מקבל
מתן תורה

נ

נדב ואביהוא
נחת רוח
ניגון
ניצוצי הקדושה
נס
נסיונות
נפילה
נפילת אפים
נפש
נפש הבהמית
נצחיות
נר חנוכה
נרות שבת
נשמה

ס

סבלנות
סגולות
סוכה
סטרא אחרא

סיפוק
סעודות מרעים
ספק

ע

עבד
עבודה זרה
עבודת ה'
עול מלכות שמים
עולם
עולם הבא
עולם הזה
עולמות
עזות דקדושה
עליה
עם הארץ
ענוה
עצבות
עצה
עצלנות
עקבתא דמשיחא
עקידת יצחק
ערב שבת
ערבות
ערלה
עשר ספירות
עשרת הדברות

פ

פורים
פחד
פילוסופים
פירוד
פלאי הבראיה
פנים ואחור
פנימיות
פנימיות התורה
פסוקי דזמרה
פסוקים לשמות אנשים
פקחות
פרה אדומה
פריה ורביה
פרנסה
פרעה

צ

צדיק
ציווי ה'
ציון
צירופי אותיות
צמצום
צער
צער השכינה
צרה

ק

קדש הקדשים
קדשים
קושי
קטנות
קידוש
קידוש ה'
קיום העולם
קיצוץ בגטיות
קירבת ה'
קלות ראש
קליפות
קרבן
קריאת שמע
קריעת ים סוף
קרירות

ר

ראשית
רבי שמעון בר יוחאי
רוח הקודש
רוחניות
ריחוק
ריכוז
רל"א שיערים
רמב"ם
רע
רפואה
רצוא ושוב
רצון ה'
רשע

ש

שבח והודאה
שבטי י"ה
שביעה
שבעה ימים
שבעים לשון
שבת קודש
שואה
שוגג
שויתי ה' לנגדי תמיד
שטן
שיטה
שינה
שינוי
שירות ותשבחות
שכחה
שכינה
שכל
שכם בן חמור
שכר
שלימות
שלמה המלך
שם
שמות אנשים
שמות הקדושים
שמחה
שמחת תורה
שמירה
שמירת הברית
שמירת הלשון
שמירת עינים
שמן המשחה
שעבוד מצרים
שפלות
שפע
שש קצוות
ששים רבוא
שתיקה

ת

תאווה
תגין
תורה
חידושי תורה
תיקון
תיקון המדות
תכלית
תלמיד חכם
תמימות
תענוג
תפארת
תפילה
תפילה בציבור
תרי"ג מצוות
תשובה

מפתח מקודדות
וענינים מיוחד
למעלה מ-900
ערכים של יסודות
וענינים המתבארים
בספר ובניהם:

- שמחה של מצוה
- קדושת האותיות
- יראת הרוממות
- לעומת יראת העונש
- מצות הדבקות
- מהות הנסיונות
- מונח שלא לשמה
- בא לשמה
- דרכי העבודה
- בפיתוי הגוף
- בשבילי נברא העולם
- העלאת הניצוצות
- גאולת הנפש
- קדושת הדיבור
- אמונה בהשגחה פרטית
- חזקת האמונה
- לעמידה בניסיונות
- ביטול לרצון ה'
- מעלת היגיעה
- בהבנת התורה
- כל מצוותיך אמונה
- חכמה בינה דעת
- בעבודת ה'
- מסירות נפש
- בקריאת שמע
- גילוי טהרת הנפש
- דביקות בבחינת תענוג
- חיות והתלהבות
- עליה ממדרגה למדרגה
- שיעבוד לעול תורה
- ועוד מאות ערכים
- וענינים

לפניך תפארת

פרי הארץ

חדש! הופיע ויצא לאור
הספר המבוקש

דברי אמת שיעורים בחסידות בספה"ק פרי הארץ בראשית ושימות

מאת הגה"ח
רבי אברהם מרדכי אלתר שליט"א
השיעורים מחולקים לפי סדר
הפרשיות, ובהם פרקים לפי הנושאים
המתבארים בכל פרשה ופרשה

הפצה
בארה"ב

להשיג בביהמ"ד פני מנחם רחוב יוסף זיו 3 י-ם
ברשת יפה נוף ובחנויות הספרים המובחרות ברחבי הארץ